

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
Hírlap-Könyvtár
Növendéknapló

Huszonegyedik évfolyam 1902. évi 31. / 40. szám.

Debrecenben, 1901. Október 5.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Zsinat és iskola.

II.

4. Egységes, református irányu tanítást és nevelést akarván meghonosítani iskoláinkban, ebből természetesen következik elemi oktatásunkban, hol a szakrendszer ki van zárva, hogy *a vallástant a tanítónak kell tanítani*. Nem értek azzal az áramlattal egyet, mely a tanítók kezéből ki akarja venni a vallástanítást és a lelkesekre bízni. Mert nézetem szerint olyan tanító a ki annyi jártassággal sem bír az egyház tanáiban, hogy azt az elemi iskolákban tanítani képes legyen, nem érdemli meg, hogy az egyház kenyerét egye és nem látom át mi értelme van akkor a felekezeti tanítóképző-intézeteknek, ha ez irányban magasztos hivatásukat be nem töltik. Kétségtelen az is, hogy nem mindég a leg tudósabb és a legalaposabban képzett egyének a legjobb tanítók és tanárok. Tanítói tulajdonok nélkül a legképzettebb lelkész sem fog annyi eredményt elérni, mint egy azzal ékeskedő, jó református tanító. Még a lelképásztor konfirmáció tanításánál is igénybeveendőnek tartom a tanító közreműködését. Természetesen ez nem zárja ki, hogy a lelkész a vallástanításra ne csak ügyeljen, hanem abban ténylegesen részt vegyen.

5. Önkormányzati jogunkból és iskoláink felekezeti jellegéből folyik, hogy *a tanítók és tanárok alkalmazásánál, egyházunkban törvényesen megállapított szabályoknak kell lenni*. Az alkalmazásnál két elv áll egymással szemben, a szabad választás és a kinevezés. Egyházunk eddig a szabad választás dicső elvét követte, ezt kellő korlátozással a jövőben is fenn kell tartani, mert ez felel meg egyházunk szellemének, szabad alkotmányának, mert kétségtelen, hogy a választásban nyilvánuló bizalom, bensőbb viszonyt létesít a választók és választottak között, mint a kinevezés. Köztudomásu dolog azon-

ban, hogy a tanítók és tanárok alkalmazásánál, mostani hézagoss törvényeink miatt, sok zavar és kellemetlenség támadt, nem kis hátrányára iskoláinknak. Ezért szükséges a választási törvények pótlása, melynél egyházkerületünk 42/1900. sz. a. figyelemre méltó határozata, hasznos kauluzul szolgálhat. A választásnál és alkalmazásnál nemcsak a tanító és tanár képesítésére, hanem vallásos jellemére is tekintettel kell lenni és éppen ezért igazolandó, hogy a tanító és tanár a házasságkötésnél stb. egyházunk rendtartásaihoz alkalmazkodott-e és az ezekhez alkalmazkodást törvénykönyvünkben reájok nézve kötelezővé kell tenni.

6. Habár az 1790/1791-iki országgyűlés XXVI. törvénycikke 5. pontja értelmében felekezeti iskoláinkban az Ő felsége által meghatározandó tudományokat vagyunk is kötelesek tanítani; mindazáltal, miután ugyancsak ezen pont szerint, *jogunkban áll iskoláinkban a tanítás és tanulás módját, szabályait és rendjét megállapítani; szükséges legalább az idevonatkozó irányelveket törvénykönyvünkben kifejezni*. Szükséges nevesetesen megállapítani, hogy iskoláinkban az utilitarizmus vagy liberalizmus elve legyen-e irányadó? Tekintettel már arra, hogy mi okos, gondolkozni tudó nemzedéket akarunk nevelni egyházunknak és hazánknek, a liberalizmus iránya mellett kell állást foglalnunk. Inkább akarjuk a tudományokat az ész javítására, mintsem az észet a tudományok megszerzésére használni. Valljuk Plutarchchal, hogy „az emberi lélek nem edény, melyet meg kell tölteni, hanem tűzhely, melyen lángot kell gyújtani.” Éppen azért kívánatos, hogy a növendékek az elemi iskolában minél rövidebb összefoglalásban tanulják a tantárgyakat; hogy a tankönyvekben a rövid összefoglalás után az egyes cikkekre vonatkozólag ott legyenek a megfelelő, az ismereteket bővítő és mélyítő olvasmányok.

7. Azon elvből kifolyólag, hogy az egész református egyházban, egy szellemnek, egy érületnek kell uralkodni, a mi lehetőleg csak egyseges tanrendszer mellett megvalósítható, szükséges törvénybe iktatni, hogy *egyetemes magyar református egyházunkban egy tantervnek kell használtatni*. A megállapított tantervnek megfelelő, alkalmas tankönyvek készítését, bírálását, a használhatók megjelölését, az egyetemes tanügyi bizottság hatáskörébe vélem utasítandónak.

8. Hogy iskoláink a kor következményeinek teljesen megfeleljenek, építkezés, butorzás, felszerelés tekintetében; hogy versenyképesek lehessenek, akár az állami, akár más felekezeti iskolákkal szemben; hogy az önálló fejlődés feltételeit anyagilag is bírják; kellő és méltányos megélhetési mód biztosítása mellett, jóra való, képzett tanítók alkalmaztathassanak: ama tekintettel, hogy iskoláink fentartása, nem különleges egyházi érdek, hanem egyenesen a magyar nemzeti állam nagyfontosságú érdeke is; arra tekintettel, hogy református egyházunk az iskolai terhek alatt roskadozik; *szükségesnek tartjuk, hogy éppen iskolaügyünk fejlesztése szempontjából sürgesse a zsinat az 1848. évi XX. törvénycikk vegrehajtását*.

9. Iskolai törvényeink kiegészítő részét képezik azok az állami törvények és intézkedések, a melyek a mi iskoláinkra is vonatkoznak és a

melyeket már iskolai életünkbe tényleg bele is illesztettünk, ilyenek az iskolák segélyezésére, a tanítók fizetésének kiegészítésére, korpótlékokra, tanítók és tanárok nyugdíjazására stb. vonatkozó törvények. Mindezeket a maguk helyén törvénykönyvünkbe szükséges iktatni, mert míg ezáltal egyrészt az állam iskoláink iránti jóakarata figyelembevételének és törvényes elfogadásának adunk ünnepélyes kifejezést; másrészt az illetékes iskolai tényezőknek szolgálatunk üdvös tájékozást.

10. Midőn minden társulat vagy egyesület, szükségesnek tartja annak a célnak körvonalozását, mely végett létesült, előttem üdvös és helyes dolognak látszik, hogy köznevelési és közoktatási szervezetünk megállapításának mindjárt kiindulási pontján, határozottan és világosan ki legyen fejezve, *hogy tulajdonképpen mi célból tartunk fenn mi református keresztyének felekezeti iskolákat*. Ha semmi más célunk nincs, mint az államnak; akkor legalább is felesleges fáradozás és áldozat az, melylyel iskoláinkat fentartjuk. A törvényből ne csak azt olvassa és tanulja meg a református nép, hogy joga van iskolákat fentartani és ezért bizonyos kötelességeket kell teljesítenie; hanem azt is, hogy a cél oly nagy, oly dicső, hogy azért elég nagy áldozatokat hozni nem lehet. Ennek a célnak a dolog természete szerint, tartalmasabbnak és felségesebbnek kell lenni, az állam iskolai céljánál,

TÁRCA.

IMRE SÁNDOR.

(Szül. 1820. aug. 6.; meghalt 1900. dec. 21.)

(Folytatás.)

S mindezt a következőkben, Arany műveit boncolva, be is bizonyítja — gyönyörű egybevetéseivel egyzersmind a görög szellem ismeretében való jártasságát is ragyogtatva. Ugyanez a szellem beszél többi e fajta munkájából is. Mikor a dal nyelvéről beszél, leszáll a nép lelkének mélyére s onnan Erdélyi után is sok új kincsét halász ki. A nyelv romlásáról értekezvén, saját korának, mondhatjuk korunk társadalmának ez irányban is tanúsított közönyösségét, nemtörődömségét ostromozza. E nagybecsű tanulmányában a stilus tisztaságát követeli s kötelességévé teszi minden magyarul beszélőnek és kivált írónak, hogy a számtalan rontó hatásnak legkisebb jelenségeit is figyelembe vegye, ne csak a botrányosabb, szembeszökő barbarizmusoktól tartózkodjék, mert: „nem a nyilvános bűnök tették tönkre a boldogságot, a benső jólétet; nem a nagyok és ritkák s fenytettek és fenytethetők, hanem a kicsinyek, gyakoriak, törvény alá nem eshetők. Így nem azok a vélemények vezeték félre a közvéleményt, s terelik rossz irányba a szellemi vagy erkölcsi mozgalmat, melyeket nyíltan

kifejeznek, hanem a melyeket alattomban és így anynyival bátrabban hirdetnek.“*

Az olasz irodalmat senki korában úgy nem ismerte, mint ő, teljesen bírván és olvasván e nyelv termékeit, a régieket és újakat egyaránt. Ez irányú ismereteit is több értekezésében hasznosította, de kivált abban, melyben az olasz költészetnek a magyarra gyakorolt hatását fejtegeti. Itt egyúttal a magyar irodalom fejlődésének, idegen eszmékkal való érintkezésének s ez érintkezés eredményének mélyreható boncolására is kiterjed, behatóan vizsgálván kivált Zrinyi és Csokonai költői egyéniségének fejlődését. Ugyancsak a magyar irodalom tökéletes ismeretéről tanuskodik az a nevezetes munkája, melyben a néphumornak irodalmi megnyilatkozását nyomozza.

De rengeteg olvasottságának és éles ítélő képességének talán egyik munkájában sem adja annyi jelét, mint abban a terjedelmes, egész könyvet tevő tanulmányában, melyben Petőfit hasonlítja össze össze „né-mely külföldi költők“-kel. Arany János mellett Petőfit tartotta Imre Sándor a nemzeti szellem legnagyobb képviselőjének, mintahogy annak tartják ma is olyanok is, akik ezt csak másoktól hallották. De ő belemélyed a nagy költő szellemébe s a mit hirdet, e nagy értékű munkájában be is bizonyítja. Munkáját a Petőfi költői nagysága titkának magyarázatával kezdi s olyan jellemzést adja, melyet méltó volna minden magyar ember-

* A nyelv romlása. Bpesti Szemle 1886. I. köt. 2. lap

a mennyiben az általános műveltség, hazafias érzület ápolása mellett, az igazi magyar kálvinista szellemet, vagy zamatot is magában kell foglalnia.

Hogy az elsorolt elvek közül, melyek vonatkoznak általában mindennemű tanintézetekre, melyek egyesekre: az a dolog természetéből folyik, ennél fogva azok részletezését, miután különben is csak az irányelveket akartam hangsúlyoztatni, nem tartom szükségesnek.

Irtam Kisujszálláson, 1901. augusztus 15.

Gulyás Lajos
ev. ref. lelkész.

Javaslat,

az evangéliom szerint reformált magyarországi keresztyén egyház törvényeinek módosítása iránt.

Készítette: Dr. Hajnal István, a békés-bánati ev. ref. egyház-megye vil. tanácsbírája s ez idő szerint h. gondnoka.

I.

A törvény így kezdődne:

A magyarországi helvét hitvallású evangélikus egyház szervezete.

1-ső §. A magyarországi helvét hitvallású evangélikus egyház, magában foglalja mindazon helvét hitvallású egyházközségeket stb.

Indokolás. Hitfelekezetünk nevének határozottnak, történelmünknek megfelelőnek, magyarázatot nem igénylőnek kell lenni. Egyházi törvényünkben megállapított mai nevünk azonban magyarázatra szorul. Evangéliom szerint reformált minden keresztyén egyház, mely a reformáció óta alakult s ilyen nálunk is több van, Angliában és Amerikában pedig százakra megy azok száma. Ezért kellett a törvényben megmagyarázni, hogy a mi egyházunk azon evangéliom szerint reformált magyarországi keresztyén egyház, mely országos törvényeinkben helvét hitvallású evangélikusnak nevezetik. Ezen hosszú s csak a magyarázat folytán megérthető elnevezésből visszaszámolva származnak. Tudjuk, hogy úgy a közéletben, mint egyházi gyűléseinken is megszokott dolog egyházunkat egyszerűen „ev. refnek.” nevezni. Megtörtént, hogy egyik magyarországi egyetem nagyhirű tanára azt kérdezte az egyházjogból szigorlótól „melyik hitfelekezethez tartozik ön?” s midőn a candidatus sokáig nem felelt, ezt mondta a tanár: „talán nem tudja?”

„Tudom, volt a válasz, de azt nem tudom, hogy melyik nevünket mondjam, hogy helyesen feleljek, ev. refet-e, vagy helv. hitvallásut.”

„Ezt magam sem tudom,” szólott a tanár. De törvényünk sem használ egyforma megnevezést s az 50, 52, 58, 65, 99, 238, 258. §§-ban magyar reformált, magyarországi reformált egy-

nek betűről-betűre megtanulni, vagy legalább is minden szavát komolyan fontolóra venni. Kimutatván Petőfi helyét és fontosságát a magunk irodalmában, párhuzamba állítja őt a modern európai irodalom legnagyobb, hozzá hasonló költőivel: a franciákkal, az angolokkal és amerikaiakkal, Heinével és Leopardival, ami nála annyit tesz, hogy a nevezett irodalmak képét megrajzolja a bennök lüktető szellemet bíráló tárgyává teszi s olvasóját az illető irodalmak titkaiba beavatja. Tanulságul pedig azt hozza ki, hogy a magyar költőnek eszményi tisztaságú világfelfogása, nemes erkölcsi komolysága és hatalmas költői szelleme a legnagyobbak között is első helyen tündököl.

Azt mondtam, tanulságul hozza ki a fent mondotakat. Igen, mert ő mindig tanít, hol az egész nemzetet, hol szűkebb kört, hol egyeseket, de tanítás a célja, mert hivatása szerint, lelke sugallatából tanító volt és pedig szívvél lélekkel magyar református tanító.

Ennek megmutatására kérek még egy kevés türelmet, mert e nélkül a róla alkotott vázlatos kép nagyon is hiányos lenne.

(*Tanítói működése.*) Imre Sándor tanulni Hadházon kezdett nagybátyjának, Váczai Józsefnek, a ki ott akkor rektor volt, felügyelete alatt. Nagybátyja készítette elő annyira, hogy a nagyváradai ref. algymnasiumba mindjárt a II. osztályba vették fel. Váradon elvégezvén a classisokat, Debrecenbe ment diáknak. Ott rendkívüli szorgalommal végezvén az akadémiai tanfolyamot, az akkori szokás szerint: bölesészetet, teológiát és jogot,

utolsó éves diák korában, 1842-ben, 22. életévét töltve kiment Mező-Keresztesre, (Bihar megyében) rektornak, hol az elemi iskolai tanításon kívül gymnasiumra is készített elő néhány növendéket. Innen 1843-ban Hódmezővásárhelyre ment második professzornak. Ott nagyon meg volt terhelve s hárman tanítván négy osztályt, növénytant, számtant, földrajzot is kellett tanítania s a sok és nem kedve szerinti munka megviselte egészségét, 4 évi tanítás után odahagyta Vásárhelyt, elment Gyomrára segédlelkésznek. De a lelkészi teendők végzése, különösen az egyházi szónoklás még terhesebb volt neki, mint a tanítás, azért 1849-ben mikor a vásárhelyi igazgató nyugalomba vonult s az előjáróság őt hívta meg az igazgatóságra: a meghívást elfogadta s ismét Vásárhelyre ment, most már mint igazgató. Itt töltött tíz, munkában terhes esztendő, egyedül intézve úgy szólván az abszolút kormány alatt az iskola átalakításának minden ügyes-bajos dolgát. Itteni igazgatói működése és irodalmi munkássága hívták fel rá Debrecen és Patak figyelmét. Debrecenbe jövén, 14 esztendei itteni tanárkodása után az akkor alapított kolozsvári egyetemre nevezte ki Trefort a magyar nyelv és irodalom tan-székére s ott töltött 12 esztendőt. Negyven évi tanítói működés után vonult vissza, az igazán jól megérdemelt nyugalomba.

E negyven esztendő alatt szakadatlanul munkálta a nemzeti nevelés ügyét tollával is. Csak három nagyobb idevonatkozó tanulmányát említek meg. Egyik „A gimnázium-rendes ügyében fenforgó kérdésekről” című

ház, reformált magyar állampolgár megnevezést olvasunk. Szerény nézetem szerint ez nem jól van így. Én legjobban szeretném, ha a nagy reformátortól, felekezetünk megalapítójától, ősi nevünkön „Magyarországi Kálvinista egyháznak“ hívnának bennünket. De ha már *Országos* törvényeinkben *helvét hitvallásu evangélikus* a nevünk: maradjon meg ez a név. Mi a helvét hitvallást fogadtuk el; így neveznek bennünket országos törvényeink; ez a név sem kíván magyarázatot s az „ev. ref.“ elnevezés behozatala előtt a közéletben a „Kálvinista“ megnevezéssel egyformán használtatott s ma is leggyakrabban említetik.

5. §. 2. *bekezdés*: az egyházi minden névvel nevezendő jártások behajtása körüli hatósági segély egyformán vétessék igénybe. Először a helybeli közigazg. hatóságnál, ennek sikertelensége esetében az engedély által a köztörvény hatóság első tisztviselőjénél kell a segélyt kérni.

A 3. *bekezdésből* elmarad ez: Az utóbbiakra nézve azonban és főleg.

A 7. §. *végére teendő*: melyeket a felettes egyházi hatóság erősít meg.

A 16. §. *végére teendő*: s megszűnt tagja lenni az előbbi egyházközségnek s ott csak a 15. §. alapján gyakorolhat jogot.

23. §. megtoldandó ezzel: magyarul írni s olvasni tud.

27. §. 1. *pontjának* utolsó rendelkezése elmarad.

Szerény véleményem szerint nem szükséges, de nem is helyes, hogy minden egyház külön fegyelmi szabályrendeletet alkosson s erre nem hívnám fel az egyházak figyelmét. Ha azonban valamely egyház oly szomorú helyzetben volna, hogy fegyelmi szabályrendelet nélkül nem tölthetné be hivatását s ilyent alkotni kívánna: a 7. §. alapján megteheti azt.

27. §. 6. *pontja után teendő*: s ha az egyház anyagi helyzete megengedi, a harangoztatás ingyenes is lehet.

A mostani törvény szerint bizonyos mérsékelt harangoztatási díjat meg kell szabni a presbiteriumnak; adassék mód tehát arra nézve, hogy ha lehetséges, egygyel kevesebbszer fizetessük a közönséget.

27. §. 9. *pontja* így módosul: a presbiterium elnöke képviseli. A hol kettős elnökség van, ott a lelkész elnök, vagy annak felkérésére a világi elnök a képviselő.

28. §. *ezzel toldandó meg*: Ha a hivatalára legidősebb lelkész esperes, vagy püspök is: saját elhatározásától függ, hogy viselje-e a presbiteriumi elnöki tisztet, vagy átadja a hivatali időre utánakövetkező lelkész társának.

Ha az egyházmegyei közigazgatási bíróság az idősebb lelkészt elnöki teendők végezésére képtelennek ítéli: az utána következő hivatalra

iskolaszervezési munkálata 1861-ből; a másik a „Protestans főiskoláink és a tanszabadság“ című terjedelmes röpirata 1868-ból, tehát mindkettő debreceni tanársága idejéből. A harmadik a „Nemzetiség és nevelés“ című 1875-ből, kolozsvári tanárkodása elejéről. Ha többet nem írt volna is, pedig sokat írt, e három munkájával örökre emlékezetessé tette volna nevét közoktatásunk történetében.

Első helyen említett s a Sárospataki füzetekben megjelent értekezésével abba a zürzavarba akart nyomos fejtegetéseivel bevilágítani, a mely azon korbéli közép-iskolai oktatásunk szervezeti ügyében uralkodott. Visszanyervén egyházunk, legalább részben iskolai autonómikus jogait, megindult az iskolák szervezésének tervezetése, de megállapodásra jutni csak nagyon nehezen és nagyon sok idő múlva tudtak s a helyes mederbe gymnaziumi oktatásunk ügye csakis a középiskolai törvény életbelépésével terelődött. Ez időben felekezeti középoktatásunk berendezésében az volt a kérdés első sorban is, hány osztályu legyen a gymnasium s hogyan kapcsolassék össze a felsőbb oktatással. Ismerjük az Entwurf gymnasiumát, mely kettős tagozatával és 8 osztályra terjedésével, érettségi vizsgálatával megszüntette a 48. előtti classis-rendszert. Az Entwurf-gymnasiumot, sok helyes paedagogiai intézkedése mellett is, bőséges oka volt kivált felekezeteinknek, szeliden szólva: nem szeretni. Ezért a legtöbb protestáns iskola azt a rendszert óhajtott életbe léptetni, melyet az Entwurf megszüntetett: a 48. előtti hat osztályu gymnasium rend-

szert a fölibe épített 6 osztályu akadémiai tanfolyammal. Voltak, kik az Entwurf gymnasiumának viszonyainkhoz való alkalmazásával a 8 osztályu gymnasium mellett foglaltak állást, mint p. o. a debreceni 1858-iki tervezet is. Ily körülmények közt hívta fel az *egyetemes tanügyi bizottság* 1859. őszén Sárospatakon tartott gyűléséből a debreceni tanári kart „egy közös ref. gymnasiumi tanterv készítésére.“ A debreceni tanári kar a munkálatot az 1858-iki szervezet értelmében el is készítette; de a Pesten 1860-ban tartott országos református tanári értekezlet sem azt el nem fogadta, sem másban megállapodásra jutni nem tudott, némelyek 6 mások 8, sőt egy rész 9 osztályu gymnasium szervezését óhajtván.

Ekkor írta Imre Sándor e tárgy tanulmányát a Sárospataki Füzetek 1861. márciusi számában, melyben a 8 osztályu gymnasium mellett foglal állást. Ismertetvén a különböző felfogásokat, a 48. előtti állapotot vizsgálvánok erős pártja ellen érvel behatóan. Figyelmezteti a vitatkozókat, hogy alkotmányunkat, önkormányzati jogainkat visszakaptuk ugyan, de a 48. előtti idők többé vissza nem térnek. Az a 12 év, mely azóta elmúlt, rendkívüli változásokat hozott egész nemzeti és társadalmi életünkbe. A kor kezd nagyon is anyagiassá válni s biztos vezérelvek, magasztos erkölcsi eszmék helyett, melyek a szabadsággal élésre tanítanak, egyéni érdekek, anyagi vágyak kezdenek fellépni, melyek a közélet közvetlen hatásának kitett ifjút veszedelemmel fenyegetik, kivált ha kelleténél hamarabb kibocsátjuk a szorosabb fegyelem alól.

idősebb lelkész lesz az elnök. Oly ügyben nem elnökölhet a lelkész, melyben személyesen van érdekelve. Ily esetben az esperes küld ki elnököt.

Javaslatom első pontját nem kell külön indokolni. A 2. pontra nézve: közönségesen tudva van, hogy nem mindenki alkalmas és képes elnöki teendők végezésére s lehet valaki nagy tudós, kitünő műveltségű, elvégezheti kifogástalanul minden más hivatalos teendőit: de nincs meg benne az a nagy türelem, melylyel az elnök a mások véleménye iránt viseltetni tartozik. Számítalan kitünő férfunál hiányzik az elnökben annyira megkívántató tapintatos bánásmód. Vannak nagyon sokan, kik tudományos buvárkodásba mélyedve, magasabb régióba járó ügyekkel foglalkozva, érzékkel sem bírnak az elnöki száz és ezerféle aprólékos, de azért sokszor nagyon is fontos teendők végezése iránt. Mások öregségi gyengeség, vagy betegség folytán képtelenek elnökölni.

Ha ilyenek a lelkészek között is volnának: módot kell adni a törvényben arra nézve, hogy azok más lelkész által helyettesíttessenek az elnökösködésben. De vannak elfogult, szenvedélyes, pártoskodó, a békételenkedést kedvelő, zavarosban halászni szerető, szereplési viszketegben, nagyzási hóbortban, műveltség hiányban szenvedő, beteges ambícióju emberek is, kiket ha valamely társulat, egyesület élére állítanak, rövid idő alatt úgy összebonyolítják annak ügyeit s

úgy egymás ellen tüzelik annak tagjait, hogy az a társulat, egyesület, üdvös munkálkodásra képtelen lesz. Bocsanatot kérek mindenkitől, ha felteszem azon kérdést, hogy nem találkozhat-e ilyen a hivatalra nézve idősebb lelkészek között is; bár feleletül mindjárt hozzáteszem azon hitemet és meggyőződésemet, hogy az ilyen ritkább mint a fehérholló; de ha mégis volna, — mert hiszen ember az ember, — mivel az ilyen többnyire sötétben működik s igen nehéz, sokszor lehetetlen ellene oly adatokat világosságra hozni, melyek hivatalbóli elmozdítást vonnának magok után; nem építő, hanem romboló munkája azonban csakhamar meglátszik a presbiteriumi gyűlésekben: az ilyennek elnökségétől megszabadítani az egyházat, az általam javasolt, vagy más oly irányu intézkedésnek törvénybe iktatása által, szent kötelesség.

Javaslatom harmadik pontját nem kell indokolni.

31. §. 3. sorába „előbb is“ után ez teendő: a gyűlésen jelenlevőkből kiküldött bizottság által stb.

41. §. 1. pontból „esetleg“ kimarad.

50. §. o. pontból „Véglegesen.“ kimarad. Lásd a 253. és 435. §§-okat.

86. §. d. pont így lenne: Az istenitisztele, keresztele, konfirmálás, urvacSORAOSZTÁS, esketés, temetés alakjának és rendjének eltérést nem tőröleg megállapítása.

„Kifejlik ma az értelem, — ugymond — ismereteket is szerez, nagyobb mennyiségben mint valaha, de nálunk ritkán edződik úgy meg, hogy kutatni, alkotni birjon és vágyják. Az érzelmek igenis kevesek és hatalmasak, de legtöbbször egyirányuak, az anyagi életre üzetnek, önzésre hajlanak, s mellettök az erkölcsi erő s keresztyén nemesb, magasb törekvés gyengül. Az akarat, a tetterő eredményeket mutat fel, de csak a szenvedély fokozta fel egy időre; hidegen, komolyan tenni nehezére esik. Ezzeméink vannak, főképp az álladalomra és társadalomra irányzottak: a szabadság, az egyenlőség; de eléggé szellemiek, önzetlenek, vallásosak nem vagyunk. Benn és zaj nélkül munkások, szigoruan tiszták, nemesek lenni nem birunk. A csendes házi, köznapri erények s ezek boldogító élvezete mindinkább ritka dolgok. Nagy eszmékkal, de csaknem egyfélékkel, nagy vállalatokkal, de olykor kivihetellenekkel foglalkozunk. Igazunk lehet; de ártalmas, hogy ifjaink, gyermekeink már korán ilyekkel foglaltatnak el és erőltetnek meg. Mert olyformán fejlenek lélekre, mint néha testre nézve. Azt a nagy s meg nem birt eszmék, ezt az erős szeszies italok, kábító füstölés tulzottan izgatják. Gyermekeink már korán kedvetlenekké válnak gyermeki kicsinységekre, óva fejlesztő játékokra s foglalkozásokra. Férfiakká lesznek, mielőtt gyermekek és ifjak voltak volna. Innen a társadalomra hárul veszély, melyet elsőben is az iskola érez meg. Az ifjunak eszmék kellene, a melyeket nem ért; midőn még szemlélgetnie kellene, s a dolognak leginkább külsejében gyönyörködni. Játék

helyett tény, álom helyett rideg valót keres. Meggyengül emlékező tehetsége, az előidéző képzelődés s ezek helyett a prudukció fantázia játékszerévé lesz, midőn még évei száma s a lélek dietetikája szerint főképp emlékeznie, képzelnie volna természetes. Akarata merővé, makacsa lesz, mint minden értelmetlen akarat, midőn még csemetéhez hasonlóan hajtható tartoznék lenni, hogy egyik másik ferdeségét kinöhesse. Szilajjá, önérvővé vált, midőn még a szabadságra éretlen. Messze csapong, midőn még csak a gyermekszoba levegőjét birná meg lelke, szervezete. Innen van, hogy az iskola, és a növendék élet két össze nem vágó gépkereket alkotnak.“ (Sárospataki Füzetek, 1861. 143. l.)

Eppen azért, mert ilyenek a társadalmi viszonyok, nagyon fontos okunk van ifjainknak a gymnasiumi fegyelem alatt menél hosszabb ideig tartására. Ez a kérdés egyik, talán fontosabbik oldala. De nem kevésbé fontos a másik is. Az, hogy tudós iskola-e a gymnasium, vagy pedig csak a tudományra előkészítő intézet, mint a 6 osztály hívei állítják. Rámutat ez állításban rejlő ellenmondásra azzal, hogy a tudományra előkészíteni a tudomány nélkül nem is lehet. Hosszasan bizonyítja, hogy a gymnasium a tudományos nevelésen alapuló műveltség iskolája s tanítóinak nemcsak magában az átadandó tudományban, hanem annak átadása módjában is otthonosnak kell lennie. Visszaütasítja az akadémiának a gymnasiummal szemben tanúsított lenézését s az akadémiái rangkórságot, mely a 6 osztályú gymnasium visszaállításának egyik nem nagyon hirdetett, de

A 86. §. *g. pontjára vonatkozólag*: hivatkozással ez ügybeni dolgozatomra, mely a fő-tiszteletű Tiszántúli Ref. Egyházi Értekezlet 1900. évi okt. 9-én H.-M.-Vásárhelyen tartott közgyűlésének évkönyvében is megjelent, most életben levő egyházfegyelmi törvényeinken s az idevonatkozó büntetéseken, az ott kifejtett s szent könyvünk a Biblia parancsolataival támogatott okoknál fogva, változtatást, kibővítést tenni nem kívánok. Ha azonban a Zsinat bölcsessége ettől eltérő nézetben volna s idevonatkozólag újabb intézkedések vétetnének fel egyházi törvényünkbe: kívánom én is a nagytiszt. nagyszalontai egyház-megye közelebbi közgyűlésével egybehangzóan, hogy azok a keresztyén szeretet örök törvényével és a protestantismus szellemével megegyezők legyenek és kizárják az ezekkel homlokegyenest ellenkező megtorló intézkedéseket, minők pl. a sákramentomoktól, — keresztség, urvacsoira — eltiltás, a hely. hitvall. egyházból való kirekesztés.

A 86. §. *megtoldandó ezzel*: A tábori lelkészeknek kellő számban alkalmaztatása s egyházi felsőbb hatóságainkhoz való viszonyuk megállapítása.

102. §. 2. *bekezdés második sorába ez teendő*: és a lelkész „törvényen, törvényes rendeleten alapuló” utasításainak stb.

107. §. 2. *sorába az előbbi megjegyzés teendő*.

A 126. §. *igy kezdődne*: Felügyelő és

ellenőriző a confirmációra előkészítő tudományok tanítását, melyeket az elemi népiskola 6. osztályának tanítója tanít növendékeinek stb.

Ha nálunk is, mint a római catholikusoknál, a vallástant az elemi népiskola minden osztályában a lelkész, segédlelkész tanítaná: úgy természetesen a confirmációra is neki kellene előkészíteni a gyermekeket. De hogy a gyermekek tanításával rendszeresen nem foglalkozó lelkész mivel taníthatná jobban a confirmációra előkészítő tudományt, mint a tanító: ezt én megérteni nem tudom.* Vagy tanítsák lelkészeink is minden osztályban az összes vallástant, vagy bizzuk annak tanítását teljesen a tanítókra.

140. §-hoz *teendő*: politikai pártvezérek ne legyenek. Országgyűlési képviselő nem lehet olyan lelkész, ki lelkészi hivatalt tölt be.

A tiltott eszközökkel való képviseléválasztások számát a kuriai biráskodás kevesbíti ugyan, de megszüntetni nem fogja és mindég lesznek olyan jelöltek, a kik verejtékkel eszik kenyérüket s nehéz és kétséges helyzetükön könnyítendők, oly eszközökkel kívánják bebizonyítani, hogy ő reájuk szükség van az ország törvényhozásában, mely a vallás és erkölcs parancsolataival nem áll összhangzásban s mely a pol-

* Érdekes hogy vág össze e ponton a Gulyás Lajos gondolkozása a Dr. Hajnaléval. Különben mi is több ízben kijelentettük már lapunkban, hogy a fele ezeti tanító kezei között a vallástant meg kell hagyni. Szerk.

legerősebb motívuma volt, kellő értékére szállítja le. „Sejtjük — írja — hogy vannak férfaink, kik a gymnasiumi kicsinyesebb, elemző és így bajoskodóbb tanítgatásra nem hajlandók, nem szokottak, s tán nem is hivatottak. Ezek a felolvasási szöszék magasáról a nevelve tanítás földszínére leszállani nem szeretnek s tán nem is képesek. A közügy javára-e? nagyon kétlem.*

Itt kifejtett javaslata értelmében határozott a még ugyanez év augusztusában Erdőbényén tartott értekezlet, mely, az egységes ref. középiskolai szervezetre irányuló törekvések meghiúsulván, legalább a patiki és debreceni iskola számára akart egységes szervezetet kidolgozni. De a 6 osztályú gymnasium hívei győztek Debrecenben, s életbe is lépett az a csodálatos rendszer, melynek értelmében a gymnasium két felső osztályát akadémiának nyilvánították, az ott tanító tanárokat akadémiái tanároknak, s ifjaink két évi akadémiái hallgatás után tették az akadémiái hallgatásra jogosító érettségi vizsgálatot! Az idő azonban Imre Sándornak adott igazat. A rendszer képtelensége megbosszulta magát s már a 60-as évek végén új szervezet kidolgozását kívánja a kerület, mely elkészülvén, 1873-ban létrejött a 8 osztályú gymnasium abban az évben, mikor öt érdemei az egyetemre juttatják. De, bár akarata ellen, 12 éven keresztül akadémiái tanárnak kellett lennie, ő szívvél-lélekkel gymnasiumi tanárnak érezte magát egész debreceni tartózkodása alatt s

* Sárospataki füzetek, 1861. 151—152 II,

mindent elkövetett, hogy, mint ilyen, hivatásának megfeleljen.

Első dolga volt tankönyvekkel látai el növendékeit; megírta azért alsóbb és felsőbb osztályoknak szánt nyelvtanait, megírta irodalomtörténetét, mindenikben különös gondot fordítván a magyar nemzeti szellem fejlődésének megismertetésére. Messzire vezetne e könyvek bővebb ismertetése, azért kiválóságuk bizonyítására csak azt hozom fel, hogy mindenik négy kiadást ért meg s több mint két évtizeden keresztül ezek voltak elfogadva csaknem minden refermátus iskolában. Megírta *Irálytanát* a mondattanhoz csatolva, mely sok ideig szintén egyedül használt tankönyv volt ref. iskoláinkban. Még előbb, 1852-ben, mikor még a classica-philologia tanára volt, *Magyar fordítási feladatok* dolgozott ki német szerző után, mely 1871-ben második bővített kiadásban is megjelent.

Mint az iskola embere, a tanári katédrán ugyanazt a szellemet hirdette mindig, mely írásait átlengi. A leckeórákat fontos ok nélkül el nem mulasztotta, a tanításra gondosan készült, s éppen ezért, kivált Vásárhelyen, hol sok tanítványa nem volt, fényes eredményt is ért el. Tanítványait, kivált a jobbakat, nagyon szerette, de ezt nem igen mutogatta, mert a velők való bánásmódban szeretetét a legnagyobb komolysággal és szigorúsággal párosította. Különösen Debrecenben, mikor 130—140 tanítványa volt egy osztályban, nagy gondot fordított arra, hogy a nagytömeggel szemben is fenn tudja tartani a legpontosabb középiskolai fegyelmet.

gárok közötti egyetértést, békességet, szeretetet feldulja. Én ilyennek nem kívánom kitenni a lelkész. Az országos képviselő első sorban politikai párt-ember, pártja érdekének előmozdítása közben gyakran jön olyan helyzetbe a midőn elfelejti a krisztusi szót: „Szeresd felebarátodat mint magadat.“ A lelkésznek pedig ez a mindenekfelett való kötelessége.

De főkötelessége a lelkésznek a cura-pastoralis is s hogy ezt miként gyakorolhatja az országos képviselő-lelkész: elképzelni sem tudom. Az is bizonyos, hogy ha csak kevés akarja is a képviselő-lelkész lelkészi teendőit elvégezni, elhanyagolja képviselői feladatát. És én arról is meg vagyok győződve, hogy egy buzgó lelkész, ki teljes lelkéből és minden erejéből igyekszik hivatala teendőinek megfelelni, többet használ hiveinek, mintha idejének — mondjuk — fele részét Budapesten tölti a párt klubban és a képviselőházban s talán tart is ott az alatt 1—2 öt percnyi szünettel honorált nagy beszédet. A lelkésznek hivei között a helye, ott van az ő magas, gyönyörűsége áldásos munka-tere.

A 143. §-ra nézve: én szeretném a bajusz és szakál leborotválását s a reverenda viselést visszaállítani. Tudván azonban, hogy ez kiviheletlen: ily irányu indítványt nem teszek.

Egy új §-ba itt be kellene venni, hogy „más vallásfelekezetiük iránt nemcsak türelem-

mel de, mint egy haza polgárai iránt, testvéri szeretettel viseltesenek; hitfelekezetünk jogai, hiveink nyájának épsége felett azonban éberül őrködjének. Házasságkötéseknél reverzalist semmiféle formában ne követeljenek s arra is ügyeljenek, hogy hiveik ilyent ne adjanak.

A 165. §. c pontja így kezdődjék: „az iskolai ügyeket, ide értve a gymnasiumi ügyeket is“ stb.

KÖZÉLETÜNK.

A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ évi vándor közgyűlése Miskolcon 1901. évi szeptember 19. és 20. napjain.

(Vége.)

A belmissió értekezlet az ev. ref. iskola tanács-termében lett volna megtartandó, de a résztvevők oly nagy számban jelentkeztek, hogy az iskola torna-helyiségében kellett azt megtartani. Különösen a nők voltak igen sokan. Elsőnek Dessewffy Emma urnő olvasta fel „mit tehetnek a protestáns nők egyházukért“ című értekezését melyet a közönség állandóan kitartó figyelemmel s meleg érdeklődéssel kísért. A felolvasás az összes jelenlevők szívét s elméjét termékenyítőleg illette, s a belmissio természetét s célját, mely körül még mindig elég zavar van a felfogásban, segített megvilágítani.

Utánna hasonló érdeklődés közben Szilassy Aladár közigazgatási bíró ur olvasta fel amerikai tapasztalatait; mely az amerikai belmissio célja — és eszközei, — s

Egy volt debreczeni tanítványától hallottam, hogy a leckeórákon a legszigorubb fellépést tanúsította növendékeivel szemben; de arra is tudott alkalmat találni, hogy tanítványaival e szigorúság mögött rejlő szeretetét, jó szíve melegségét éreztette. Sokkal közvetlenebbül érintkezhetett s érintkezett is mint egyetemi tanár növendékkel. Itt kivált a gyakorlati seminariumi órákat kedvelte, mikor a katedra nyügétől szabadulva kedélyesen társaloghatott őt mindig tisztelő és szerető tanítványaival.

Egyik értekezésében magas filozofiai képzettséget követel a középiskola s általában az iskola emberétől, mert meggyőződése szerint a tanítónak a legelemibb dolgok tanítása közben sem szabad soha egy percre sem szem elöl tévesztenie az egész oktatás végső célját, ami pedig a középiskolai oktatásban nem lehet más, mint történelmi alapon nyugvó s. ellem. vallásrökölcsi alapon felépített szilárd jellem és tettekben megnyilatkozni akaró és tudó nemzeti érzés. És ő maga mindig ebben az értelemben volt tanító, Mezőkeresztesen és Kolozsváron egyaránt.

És amit ő tett és ahogyan ő tette, azt és úgy várta meg másoktól, különösen tanártársaitól. Véleményét, meggyőződését nem erőszakolta senkire; de a ki az ő eszményeitől idegenkedett, attól ő is idegen maradt. Ezért aztán nem volt nagy harátainak száma s nem kivált tanártársai közt s itt is különösen Debrecenben. Debrecenben különben nem ismerték ki az

ő lelkét sem tisztársai, sem az iskola előjárói. Más-ként nem történhetett volna meg, hogy Kolozsvárra történt meghívásakor sem a tanárikar, sem az előjáróság nem marasztotta s minden szó nélkül bocsátották el az annyi érdemeket szerzett férfiút. Pedig várta, hogy majd marasztják talán s ekkor talán meg is maradt volna, mert ő Debrecen és egyházát nagyon szerette, dicsőség nem sarkalta s nemzetét szolgálni egyháza kötelekeiben jobban óhajtotta volna. Igaz munkálkodásának tudatában sajtó szívvvel vált meg Debrecenből, melyre, mint a kálvinizmus erős várára, az ott vett sérelmek dacára is haláláig szeretettel gondolt.

De arra, hogy az ő egyháza iránti igaz szeretetét, hozzá való ragaszkodását, ügyeiben lélekkel való részvételét rajzoljam, a kiszabott idő kevés. Megállok itt, az ő tanári pályájának, érzem, nagyon fogyatékos felmutatásánál, s megismételelem azt, amit először mondtam: Imre Sándor a magyar református tanár példányképe volt, a ki tanári működéséből a tudományok művelésére, tudományából a nemzeti nevelés tökéletesítésére nyert ösztönt s ez ösztönnek soha ellene nem állott, az iskolában tudós, a tudomány művelésében tanító maradt mindvégig. Még öreg napjaiban is, mikor minden tehertől megszabadulva egyedül könyveinek élhetett, arról panaszkodott, hogy hiányzanak neki az érdeklődő tanítványok, akiknek az ő kedvenc tárgyait oly szívesen tudta magyarázni.

Meg kellene még említenem, hogy halála napjáig

az elért eredményekről mutatott be tiszta és megkapó képet, mely bő anyagot szolgáltatott a gondolkozásra, s élenkítette a vágyat arra nézve, hogy vajha nálunk is mielőbb gyakorlati térre léphetne a nagy ügy...

Majd az egyes egyházmegyék és kerületektől beérkezett s ez ügyre vonatkozó véleményeket ismerteti. E vélemények egy része helyesli, sükségesnek tartja más része még korainak, ismét más része időelőttinek tartja a belmissioi egyleteket...

Ezután a magyar evangéliumi belmissio egyes alapszabály-tervezete került tárgyalás alá, melynek során elsőbbséggel Nagy Károly theol. tanár szólalt fel, kifogásolva különösen azokat a szakaszokat, melyek egy központi dirigáló egyletet kívánnak felállítani.

Gyurátz Ferencz püspök felszólalásában kijelenti, hogy kívántosnak tartja az egyeslet megalkotását, s abban a nőknek minél élénkebb részvételét, mely nélkül nem képzelhető; annak üdvös és gyakorlatilag hasznos működését. Kijelenti, hogy bár egyes egyházmegyék ellene nyilatkoztak, az egyeslet megalkotásának, de ő azt tartja, hogy ha már az ügy ide került a zöld asztalra, nem szabad annak onnan megoldatlanul lekerülni. Nem tartja célszerűnek ma határozni az alapszabályok felett, mivel több egyházmegyétől s egyházkerülettől a kívánt vélemények még nem érkeztek be.

Tisza Kálmán felszólalásában a belmissioi egyeslet megalakítását pártolja, a központi vezetést helyesli, sőt sükségesnek tartja, de nem oly értelemben, hogy ez a központ, rendelkező hatalommal bírjon, hanem csak tanácsadási joga legyen, mert végre is olyan embereknek kell az ügyek élén állani s azt vezetni, kik az egyesletek szervezetét, életét, eszközeit eredményét, hibáit tanulmányozták, ismerik; s kik az ügyért lelkesedni s tenni tudnak. Azért is kívánatos, mert így ezen emberek, nem látszanak egyesek és testületek szemében tolaikodó jóakaróknak. Az alapszabályok felett a véle-

dolgozott; hogy kéziratban hátramaradt jegyzeteinek, felig és egészen kész munkáinak sokasága hirdeti az ő munkásságát; jellemeznem kellene előszóbeli és tudományos előadását mely utóbbiban, mint irodalomtörténeti és esztétikai dolgozásainak irányában kivált Erdélyi Jánossal mérhető össze; ki kellene eme nem, hogy ez a nemzetéért lángoló lelkes tanár a Zrínyi Miklós nemzeti politikájának, a magyar függetlenség felmagasztaló gondolatának, e gondolat egykori megvalósításának nemcsak rajongó híve, de hívője is volt, bár az odavezető utat a Széchenyi gondolata szerint gondolta elérhetőnek: vérünk nemesítése útján. De mind-ezeket s még sok elmondani valót, hagyom annak, a ki majd az ő alakját hozzá méltóan, a maga teljességében fogja megalkotni; s végzem beszédemet azzal a lelkes felhívással, amivel ő végezte a Csokonai-szobor leleplezése alkalmával mondott beszédét:

„Mi minden órában újabb élethalál küzdelemre hivatathatunk fel. Mi nem élhetünk áldozatos küzdelem, kegyeletes összetartás, komoly és erős honszerelem nélkül.“

(Vége.)

Dr. Gulyás István.

mények beérkezte után a jövő évben kíván határozni; de üdvösnek tartja, hogy már a lefolyó év alatt minél több egyházban alakuljanak ilyen egyletek.

Szabó Aladár az idő rövidsége miatt csak röviden szól, de melegen pártolja az egyleteket.

Határozat az lett, hogy a belmissioi egyesletek felállítása kívánatos ugyan, de ezuttal nem levén az ügy teljesen előkészítve, érdemleges határozatot, nem hoz az értekezlet, hanem felhatalmazza s megbizja Szilassy Aladárt, hogy azon egyházmegyéket s kerületeket, melyek véleményeiket be nem adták, azok benyújtására hívja fel s ezek alapján úgy dolgozza fel az ügyet, hogy abban a jövő évben határozatot lehessen hozni; az alapszabályokat is a felhozott eszméknek megfelelőleg határozat alá készítse el, az ügyet tartsa állandóan evidentiában. Elhatározza továbbá az értekezlet, hogy azután minden évben tartassék meg a belmissioi értekezlet és pedig mindig a protestáns irodalmi társaság közgyűlésével egyidejűleg.

Padrah Sándor,
kir. közjegyző.

Mint lapunk legutóbbi számában megírtam, én már; nagy sajnálatomra! nem lehettem ott ezen a belmissioi értekezleten. Ugyanazért nézetemet röviden e helyen mondom el:

Azt gondolom, sokan lesznek e lap érdekes olvasói között, akik valamennyire emlékezni fognak még arra az irodalmi vitára, mely néhány év előtt éppen a belmissio kérdésében köztem és az én szeretett kollégám Szabó Aladár között folyt le s több, mintegy esztendeig eltartott. Bizonyára azt sem felejtették ezek el, hogy én a belmissiónak — in abstracto — soha nem voltam ellene s nem is lehettem, mert hiszen 13 éves gyakorlati lelkészkedésem alatt magamat mindig egyszerűs mind belmissionáriusnak is tartottam s tényleg sokkal előbb voltam az, mint akár Szabó Aladár, akár azok az általam tisztelt urak, kik velem a kérdésben szemközt állottak. Három dolognak azonban akkor is ellene voltam s ma is ellene vagyok. Ugyanis: helyteleníttem s ma is helytelenítem azok eljárását, kik falusi és városi egyházak között különbséget nem téve, a belmissionáriusokat egy és ugyanazon uniformisba akarják öltöztetni. Mert mint akkor részletesen kifejtettem, mások az emberek és viszonyok a falun és ismét mások a városban s mondtam, hogy azt a belmissiót, a mit annyira megbámulunk p. o. Bazelben, hiába keressük a szomszédos elsassi Szt.-Ludwigban, vagy a bádeni kis Lörachban. Ami beválik, sőt sükséges Budapestben, egyenesen nevetséges volna Fugyivásárhelyen. Akik ezt figyelembe nem veszik, azok határozottan több kárt tesznek jó akaratukkal, mint hasznot. Ellene voltam s ma is ellene vagyok másodsor minden olyan nesusnak, mely a belmissioi munkásságot a hivatalos egyház mellőzésével, quasi status in statu akarná érvényre juttatni. Ne hivatkozzék itt nekem senki se Amerikára se az ugynevezett művelt külföldre. Amerika a tuzások hazája vallásos tekintetben is, más tekintetben is s Isten óvjon meg bennünket attól, hogy a magyar kálvinizmus valaha az amerikai modell szerint alakuljon át. Ott ma már 70-nél több a protestáns felekezetek száma! A mi meg a kontinens más államait és egyházait illeti, hát jó lesz nekünk figyelembe venni nemcsak a hozsánákat, mik az ugynevezett „belmissionárius“ urak sikereit kísérik, hanem azokat az aggodalmas jelenségeket is, melyek ezen sikerekhez kapcsolódnak.

Spéner Jakab (a belmissió apja) maga kénytelen volt élete végén bevallani, hogy vállalata nem úgy ütött ki, mint akarta és óhajtotta, mert az unió helyett szektáskodásra vezetett. Schweizban Németországban ma is általános a panasz a chrischonabeli vagy angol és amerikai professzionátus belmissionariusok ellen. S én nem elméletből hanem a gyakorlati életből s ennek tapasztalataiból beszélek, mikor állítom, hogy afféle molnárokból és különben becsületes mesteremberekből lett vándor apostolok, több kárt tesznek nekünk, mint hasznót. Ellene voltam és ma is ellene vagyok végre harmadszor annak, hogy a belmissiói aktio érdekében olyan korporációt szervezzünk, melynek jó fizetéssel ellátott hivatalnokai legyenek s e célra hivatkozva avagy csak a legcsekélyebb adóval is megterheljük. Ilyenhez törvényeink alapján jogunk sincs.

Mit akarok tehát? Azt a mit a hirneves belmissio ellenes drezdai superintendens *Valentin Erneszt Löscher* akart és hirdetett, hogy t. i. **tegy minden lelkész a maga kötelességét a saját egyháza vissszonyainak és szükségleteinek megfelelőleg.** S örömmel merem állítani, hogy ma már e tekintetben is mutathatunk fel szép eredményt. Mert sok mindenféle vádat emelhetünk a jelen állapotok ellen, kifogásolhatjuk ezt is; azt is; de az tagadhatatlan, hogy ma sokkal elevebb a mi egyházi életünk általában, mint volt a szabadságharcz után következő 30—40 év alatt. Ez tény, a mit elvitatni nem lehet.

Az ellen azonban semmi kifogásom nincs, hogy olyan **tanácsadási** joggal bíró vezetőség alakuljon. De csakis tanácsadási joggal bíró! Noha, e tekintetben sem fojthatom el azon meggyőződésemet, hogy még ez is felesleges volna, ha volna egy szakzerű belmissiói folyóiratunk. Ez volna a legjobb tanácsadó!

En az én *Szabó Aladár* kollegámmal és barátommal a belmissió kérdésében sok dologra nézve nem értek egyet; tudja ezt ő maga is, tudják mások is; de azt őszintén sajnálom, hogy az általa szerkesztett „Hajnal” **pártolás hiánya miatt** megbukott. Erre a szak folyóiratra szükségünk volt. S most mikor a belmissiót országszerte intenzívebbé akarjuk tenni, szükségünk van még valami másra is t. i. szükségünk van az anyagi eszközökre. Mert a belmissió nemcsak annyiból áll, hogy imádkozunk és ismét imádkozunk; vagy hogy holt kegyeskedésünkkel mások felett kitünjünk, mint valamikor a farizeusok. Nem! Humanus, emberbaráti munkára van szükségünk s meg kell tennünk mindazt, a mivel p. o. a vakok, siketnémák, idioták, epileptikusok nyomorán könnyíthetünk.

Ki kell terjeszteni figyelmünket a betegek ápolására, szegények gondozására ifjakra, felnőttekre egyaránt. A munkás osztály organizatiója, az árvák nevelése, a foglyok felkarolása; küzdés a fajtalanság, a részegeskedés ellen; igénybevétele a sajtónak: mindez és még sok más egyéb együttvéve alkotják a belmissiót még pedig úgy, hogy minden ezek irányában szervezett vagy szervezendő munkánk vallásos és pedig református szellemtől áthatott legyen.

És mert mindehez pénz kell, azt pedig, mint fentebb is említém, adó útján be nem szerezhethjük, csak az az egy expediens marad fent számunkra, hogy önkényes és nagyobb szerű adományokkal építsük meg a belmissio oltárait. Természetesen azonban itt nem annyira a szegény kongruás lelkészekre vár a szent kötelesség hanem vagyonos világi hitsorsainkra. S kimondom nyíltan, hogy ő tőlük még sokat, — nagyon sokat várunk E tekintetben világi hitsorsosaink évi adójoknak

még első negyedét sem fizették le az egyház oltárára s nem volna éppen érdektelen tudni, hogy vajjon a belmissio mai lelkes barátai közül ki és miképpen támogatja annak idején p. o. a Szabó Aladár belmissiói célokat szolgáló folyóiratát!? Mert szó ide, szó oda... de minden Demosthenesnél szebben beszél a tett.

Talán a közeljövő egy ilyen folyóiratra nézve is ma már biztatólag hajnalodik. *Hegedüs Sándor* jó példával jár elől. A jelek odamutatnak, hogy példája nem fog soká egyedül állani...!? Ami lássuk.

Szerkesztő.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye szept. 12 én tartotta Szinyér-Váralján ez évi második gyűlését *Bencsik István* esperes s a megjelenésben családi körülményei miatt gátolt *gr. Dégenfeld Sándor* egyhm. gondnok helyett előbb *Böszörményi Zsigmond*, utóbb *Szeőke Barna* vil. tanácsbírók elnöklété alatt, számos lelkész, tanító és egyházi képviselő jelenlétében és buzgó érdeklődése mellett.

Esperes buzgó ima után a felekezeti közti téren feltűnő s egyházunk ellen irányzott ellenséges áramlatokkal szemben éber vigyázatra hívva fel különösen az örüllőket s kifejezve azon reményét, hogy a kedvezőtlen jelek dacára is, a felekezetek közti béke meg fog őriztetni hazánk számára — a gyűlést megnyitja.

Ezután hozzá fogott gyűlés az ügyek letárgyalásához.

Olvastatott mindenek előtt az esperesi jelentés az egyház látogatás eredményéről, mely a vallás erkölcsi állapotot általában megnyugtatónak tünteti fel gyűléseinkben. A vallásos buzgóság a múlt évben is a legtöbb egyházban nagymérvű áldozatkészségben nyilvánult meg. Ime a kiemelkedőbbek: *Lázáriban* Névtelen egy 100 kor. értékű urasztali terítőt adott. *F. Bányán* *Dr. Smik Gyula* ág. hitv. kincstári főorvos és *Hajdu Sándor* 200—200 koronát adtak az egyháznak. *N. Bányán* a pénzbeli adakozások értéke 2025 koronára megy. A misztóthfalusi lelkészi hivatal javára *Szőke Dávidné* n. sikárlói lakos 400 kor. alapítványt tett, *Benedek Sándor* vaáli (Fehérm.) lakos 200 kor. értékű urasztali terítőt ajándékozott. *Egrinek* *nh. Török Erzsébet* 100 kor. Apának és *Józsefházának* *nh. Balázs Sándor* sz.-telki lakos gr. cath. lakos 200—200 koronát hagyományozott. *Pettyénben* *Böszörményi Sándor* főgondnok és *Helmezy József* ügyvéd 400—400 koronát adtak a templom kiújítására s azonkívül a hívek is nagyobb összeggel és munkával járultak ahoz. *Aratási* közmunkával kerestek a hívek: *Sz.-Bereken* 320 kor. *T.-Bereken* 358 kor. *K.-Hodoson* 102 kor. *K. Pelsesken* 165 kor. *N.-Hodoson* 415 kor. Utóbbi helyen iskola alapra 568 kor. Új harangokra 338 koronát adtak a hívek. *Homok háztartással* 115 koronát szerzett. Ezekon kívül majd minden egyházban történtek kisebb-nagyobb pénz és természetbeli adományok és sokféle közmunkák. Részletesen a fentieket azért soroltam fel, mert ezen egyházaink nagy részben 3—400 lélekszámmal bírók, legtöbbje alig valami vagy semmi vagyonnal sem bír s csak közmunka vállalással, háztartással stb. szerezheti meg az évi fentartási költséget. Méltók azért mind a közegyházi, mind a nyilvános elismerésre, de méltók a követésre is. Az összes egyházakban az adakozások értéke 8500 koronára, az építkezések és javítások értéke 22.270 koronára megy.

Következett a zsinat elé terjesztendő tárgyak meg-

állapítása. E tekintetben elfogadtattott a nbányai lelkészi kör javaslata. Eszerint egyházmegyénk óhajtja hogy a) a konfirmációi káté az elemi iskolai vallástani kézi könyvek sőt az egész elemi iskolai oktatás és szervezet egységessé tétessék. b) a theologiai akadémián a sz. irás magyarázat oly módon rendeztessék be, hogy a hittan hallgatók pályájok folyamán az ó szövetségből vett részletek mellett, az egész új szövetség magyarázatára képesíttessenek. E végből a magyarázat alapjául a magyarra fordított biblia szolgáljon s a hittanhallgatók mind a négy éven át köteleztessenek a sz. irás magyarázati órák együttes hallgatására c) a liturgia minden részletében egységes legyen. d) a lelkész hivatalos szolgálata közben *valóban* egyenruhának nevezhető öltözetet pl. reverendát viseljen. e) a „Koszoru“ kiadványai a közalap segélyének igénybe vételével egyelőre ingyen osztassanak ki a gyülekezetekben s iskolai vizsgák alkalmával jutalom könyvekül is adassanak. f) az egyházak a Magy. Prot. Irod. Társaságnak lehetőleg tagjai legyenek. g) az egyh. fegyelem dolgában a ref. ker. szellemmel meg nem egyező megtorlás mellőzésével hozassék törvény. h) a lelképásztorigonozás a presbiterium bevonásával intensivebbé tétessék. i) kerestessék meg az országgyűlés, hogy a korezmáknak vasárnap leendő bezárását, a teljes t. i. ipari és mezőgazdasági munkaszünetet, továbbá a hivatalnokok felmentését a vasárnapi hivatalos teendőktől törvényhozásilag mondja ki. k) a lelkészi fizetés a földbirtok mellett — a szolgálmányok megszüntetésével — kizárólag pénzből álljon az egyh. adó részint az állami adó, részint a családfele után vettessék ki. Az ekként kivetett adó már is fennmaradó szükségletét fedezze az állam az 1848. XX. t. c. szellemében. l) a *lelkészi korpótlék* tárgyában a zsinat intézkedjék, mert a papi pályán elő nem léphetés hátrányát a korpótlék némileg ellensúlyozván, inkább lehet remény arra, hogy a papi pályára alkalmas ifjak nagyobb számban lépnek. m) a létrehozandó nyugdíj intézet minden lelkésznek ugyanazon összegű nyugdíjat adja, amde befizetendő tagsági díjak a lelkészek fizetése arányában vettessenek ki. n) az orsz. tanítói nyugdíjra nézve kerestessék meg az országgyűlés, hogy ott hol a kántori fizetés a tanítói fizetéstől el van különítve s ez utóbbi a minimumon alól van: ezt egészítse ki az állam 800 koronára s az így kiegészített tanítói fizetés képezze a nyugdíjjogosultság alapját. o) a közalapról az egyházaknak — ha azt kéri — kellő biztosítékra rendes kölcsön adassék, tehát a közalap pénze ne kizárólag a földhitelintézetnél kamatoztassék, a hol csak 4% kamatot hoz. p) a protestáns magyarság számának megfelelő arányban kinevezendő táborigazdák saját önálló táborigazdák fennhatósága alatt álljanak.

A beregi indítvány elfogadásával felkéri egyházmegyénk a kerületet, hogy az államsegélyből az építendő pénztár adósságainak törlesztésére illetve a csak 4000 kor. évjáradék fedezésére már 32 év óta visszartartott 16000 korona, eredeti rendeltetési céljaira a szegényegyházak segélyezésére visszabocsátani s elrendelni méltóztassék, hogy abból alap teremtsék az iskolák fentartásával küzdő, avagy iskolájok fejlesztésére anyagi képességgel nem bíró egyházak segélyezésére. A collegium pedig — ha erre szüksége van — kérjen államsegélyt. Amennyiben pedig a gazdasági tanács 393—1901. sz. végzésében olyan tervezetet fogadna el, mely ezen összeget eredeti rendeltetésétől továbbra is és állandóan elvonná s olyan szükségekre javasolja fordíttatni, a melyek az államsegély adásának céljaiul eredetileg kijelölve nincsenek: ez ellen kénytelen egyh. megyénk már

most határozottan állást foglalni s annak elvetését kéri a főt. egyh. kerülettől.

A más felekezeti iskolába járó ref. növendékek vallástanítói díjára vonatkozólag javasolja egyh. megyénk, hogy az állami és községi iskolákban az állam illetve község, egyebütt pedig az illető egyház fizesse a vallástanító díját.

Több kevésbé közérdekű tárgyak elintézése után sorra került a nagybányai ev. ref. felekezeti vegyes népiskola és tanítószék megszűntetésének s ezzel kapcsolatban egy új kántor-organista *vallástanítói* állás szervezésének ügye. Miután a megszűntetett iskola a célnak meg nem felelt, amennyiben az összes tanköteleseknek csak 10 % je járt bele, a többi pedig a községi iskolákba, miután a kántor-tanító részint kántori teendő, részint a községi iskolákban vallás tanítói tisztje miatt igen kevés időt tölthet s rendszeres tanítást nem végezhetett iskolában, mi miatt a tanfelügyelő a múlt évben az iskola bezárásával fenyegette meg az egyházat; miután az egyház helyzete meg nem engedi, hogy az összes létszámot befogadó iskolát szervezzen s abba legalább 3—4 tanítót állítson be; miután erre államsegélyt sem remélhet, mert jövőre az iskolák államosítása meg fog történni; miután végre az egyház a megszűntetett kántor-tanítószék helyett egy oly állást szervez, a melynek betöltője az összes elemi vallás és énekképzést fogja az eddiginél sokkal sikeresebben végezni s így az egyház megszűntető határozatát nem a felekezeti szempont figyelmen kívül hagyásából, a vallás-erkölcsi érdek ingorálásából, sőt ellenkezőleg annak fejlesztésére irányított gondolatból származott: ezen indokok alapján egyh. megyénk a megszűntető határozatot jóváhagyta.

Bottyan Pál lelkész azon indítványa, hogy oly helyeken, hol — a confirmándusok száma nem megy 10-re — a confirmatio a nagyobb ünnepélyesség és hatás szempontjából 2 évenként tartassék — elfogadtatott.

A Gergely Károly emlék-alapra vonatkozó számadás felülvizsgálat után egy esperes és egyh. gondnok elnöke alatt kinevezett bizottságnak adatott ki, megbízván és felhatalmaztatván a bizottság hogy a siremléket 800 kor. erejéig rendelje meg s állítsa fel. A megmaradó s esetleg még begyűlendő összeg kamatai a n.-bányai egyház kezelése alatt n.-bányai ref. szegénysorsú, jó tanuló gyermekek jutalmazására rendeltettek, köteleztetvén kezelő egyház az évi segélyezésekről és az alap állásáról időnként az egyházmegyére jelentés tevésre.

Az erdődi fényes múltú egyházban az újabb időben mutatkozott fellendülés már szomorú állapotba jutott. Új imaháza és bérháza kidülő félben. Felkérheti az egyházkerület, hogy Erdődöt momentán segélyben, de azonkívül — hogy fenállhasson — állandó segélyben részesítse.

Foglalkozott egyh. megyénk az egyh. megyei lelkészi könyvek portómentessége kérdésével s felhívni határozta a konvent figyelmét arra, hogy az egyh. megyei könyvek részére a keresk. miniszternél portómentességet eszközölni sziveskedjék.

Népesebb egyházakban a belmissió egylet alakítását szükségesnek látja, kisebb egyházakban az énekkarok, olvasó egyesületek, vagy téli esti felolvasások helyettesíthetik a belmissió egyletet.

1848 XX. t. c. megvalósítását szorgalmazza s ennek végrehajtása tárgyában indított mozgalomhoz örömmel csatlakozik a mi kis egyházakból álló s idegen nemzetiségűek és felekezetek közé ékelt egyházmegyénk.

Az egyházpolitikai törvények életbe léptetése óta nagyobb számban szaporodó együtt élések, vadházasságok meggátolása végett országos törvényt lát szükségesnek s azt a konvent utján kérelmezi.

A kerületi és konventi jegyzőkönyveket az illető hatóságok jegyzői kara utján egyenesen az egyházakba küldetni kéri.

Elfogadta közgyűlésünk az egyetemes lelkészi értekezlet azon javaslatát, hogy ha idegenben élő hitsorsosának, házassági ügyben keresztlevelőket kikérik: a lelkészek azonnal értesítsék az illetékes lelkészi hivatalokat, hogy azok, ha szükség van rá, a reversális-adást, vagy az egyházi áldás mellőzését meggátolhassák. E tekintetben egyházmegyénk megkeresi a kerület utján a konventet is.

Az esperesi karnak az özvegyi és kegyeleti év tárgyában beterjesztett javaslata elfogadtatott.

Egyházmegyei ügyésznek dr. Harcsár Géza szatmári ügyvéd választatott.

Néhány jelentéktelenebb közigazgatási bírósági- és egy pár fegyelmi ügy elintézése után a gyűlés d. u. 2 órakor berekesztetett.

Szabó József.

IRODALOM.

A magyar protestáns egyház története. Az evangélikus középiskolák felső osztályai számára. Irta: *Bereczky Sándor* á. h. evang. főgymn. vallásnár. Budapest. Kókai Lajos kiadása. Ára 2 korona Nagy 8° 177 l. — *Bereczky Sándor* Budapesten vallásnár és szorgalmas tankönyvíró. Utóbbi időben egymásután jelentek meg tőle többféle vallástani kézikönyvek. Közünk alatt levő könyve nagy mértékben gyarapítja tankönyvírói érdemeit. Nagy szorgalommal és tudós készséggel összeállított értékes, derék munka. Nem igen ismerünk e nemből hozzáfoghatót. A magyar prot. egyház története előtt, mintegy bevezetésképpen, körülményesebben tárgyalja a reformáció előtti magyar ker. egyház sorsát s állapotát. Ily részletességgel még ezt egy tankönyvben sem láttuk. De feleslegesnek is tartjuk, mert a magyar ker. egyház története más lapra tartozik. — Csak azon jelenségek és okok felsorolására van szükségünk, melyek a reformáció befogadását és elterjedését hazánkban is előmozdították. — A magyar prot. egyház tulajdonképpen történetét az ismert, s többi tankönyv íróinktól is (Farkas, Thury) fölvevett *négy korszak* szerint adja elő a szerző. E négy korszakos felosztás a következő: 1517-1608, 1608-1711, 1711-1791, 1791-máig. E korszakok véletlenül egy-egy századdal esnek egybe, s nagy eseményekkel (bécsi béke törvénybe iktatása, szatmári béke, 1791-iki országgyűlés) záródnak. A szerző lelkiismeretes gondnal, bőséges adatok felhasználásával írja meg e korszakok keretében a hazai prot. egyház diadalokban, küzdelmekben és szenvedésekben, de felemelő tanúságokban is gazdag élettörténetét. Ismeri a jelentékenyebb forrásművek egész sorozatát s nem felületesen összeütt munkát, hanem gondos és körültekintő tanulmány eredményét nyújtja. A használt forrásműveket az egyes korszakok végén fel is sorolja, amit paedagógiai szempontból is helyesnek tartunk, mert az eszmélkedő s kutatni szerető növendékeket utbaigazítja és későbbi tanulmányaikhoz is alapot ad. Aztán szükséges is, hogy a legkönnyebben hozzáférhető módon állítsuk a prot. tanulók elébe azo-

kat a műveket, a melyekből egyházuk történetét kívánatos részletességgel és alaposággal megismerhetik. A mi már a tankönyv karakterét illeti, kétségtelen, hogy a szerzőnek lutheránus volta mindenütt megnyilatkozik, de nem elfogultan s nem sértő formában. *A könyv voltaképpen csak a magyar ág. hitv. evang. egyház története* tekintettel a ref. egyházra. Így akarta maga a szerző is s ezért őt el nem ítéljük. Csak a címet kell kijavítania. Amióta a XVI-ik század végén külön-külön meg alakult hazánkban a két prot. testvéregyház, azóta egy földön, egy ég alatt, közös cél felé közös sors viszonyosságainak kitéve, de két külön mederben folyt történetünk életfolyama. E két életfolyamot, az abból idők folytán kiemelkedő nagy alakokat iskoláinkban azok jellege szerint külön-külön feltüntetni érdekében áll a felekezeti öntudat megszilárdításának. Ez nem merev exclusivitas, hanem hatalmas eszköz a növendékek egyházukhoz leendő törhetlen ragaszkodásának fölkeltésére, amire ma és mindenkor oly igen nagy szükségünk van. A színvallást és határozott karaktert, tehát, a másik fél sérelme nélkül, mi nem tartjuk hibának sem a lutheránus, sem a kálvinista tankönyvírók részéről. A könyv stílusa szabatos és magyaros. A szerző nem keres hatásos szavakat s nem ír mesterkelt, virágos, frázisos mondatokat. Ugy látszik azok közé tartozik, a kik a hatás titkát nem a csillogó szavakban, hanem a tények erejében találják. Az újabb tankönyvírás ma már általában szakított is a régi frázisos írással. A könyv hibájául egy tartalmi és egy gyakorlati említünk föl. A tartalmi a- mű első korszakára vonatkozik, ahol némi ingadozást látunk. A szerző nem jár egészen biztos talajon. De ennek a korszaknak a történetét még csakúgyan sok részben homály fedi s tiszta képe nem alakult ki. Különösen a reformáció első évtizedeinek. Itt még sok vár a történetkutatók buzgalmára. A napfényre hozott adatok sínesenek még össz-hozva, egybeforrasztva. A tankönyvíró köztük gyakran megtévedhet időben, helyben és személyben egyaránt. Így, hogy egy párt említitsek: *Bereczky* szerint *Kordatus Konrad* és *Kreisling János* Körnöc- és Selmechányán is prédikáltak, más adatok szerint csak Budán lévén az első *Mária királyné* udvari papja, az utóbbi pedig budai plébános. *Bereczky* könyvében a határszáron két német könyvkereskedőt égetnek meg, más adat egy *János* nevűt említ. Némely adat a budai tanács által halálra ítélt eretnekekről is tud, *Bereczky* nem stb. . . stb. . . Hibák, de nem lényegbe vágók. Pontosabbak azok, melyek a könyv gyakorlati használhatósága ellen szólnak. Első a könyv nagy terjedelme. Azt hisszük s a tapasztalat is azt mutatja, hogy ilyen terjedelmes könyvet a VIII. osztályban egy év alatt elvégezni nem lehet. A *Farkasé* pl. kis 8° alakban a Függelék nélkül csak 127 l. a Függelékkel 143. A *Thury* Etelée 139 lap, de cicero betűkkel, míg a *Bereczkyé* sűrű garmonddal van nyomtatva. Nagy terjedelme, mint tankönyvnek, semmiesetre sincs előnyére. Van aztán egy különös sajátága is a könyv külső tárgyalási formájának. Az egyes §§ okat apróbb részekre darabolja s külön címmel látja el a szerző. Ez olyan ujságírói tempó. A tanulás szempontjából mindenesetre helyes, ha könyvét nem hosszú cikkekre szabja az író, de a cikkek külön tagoltságának nem vagyunk barátai, mert könnyen zavart okozhat. A könyv külső kiállítása csinos, nyomása igazán szép, tiszta, papírja jó.

(S. Sz. J.)

— **Előfizetési felhívás.** Leginkább lelkésztársaimhoz fordulok, a kik — úgy hiszem — vallásos irányu

költeményeimről leginkább ismerik a nevemet és akik — talán — leginkább is megértene. Én az elbeszélő irodalom terén is — több mint 20 éve működöm. Nem széles körben ugyan, de nem is egészen ismeretlenül. Ide tartozó munkáimból szándékozom egy kötetet — immár a másodikat — kiadni: *Buborékok* cím alatt. Nagyjórészt humoros, tárcaszerű dolgok lesznek. Nem tagadom és nem szégyenlem, hogy én igen szegény, igen nagy családdal bíró, igen kicsiny ekléziában szolgáló pap vagyok és évek sora óta igen beteges is; tehát ezen könyvem kiadásával nagyon nyomasztó helyzetben is reményelek javítani. Ezt csak úgy érhetem el, ha lelkésztársaim felfogják ügyemet, könyvemre előfizetnek és — lehetőleg — egy pár előfizetőt gyűjteni nem restellenek. Remélem, hogy a pártolást a könyv tartalma is meg fogja érdemelni. A kötet előfizetési ára: füzött példány 2 k., diszkötés 3 k. 60 f. Előfizetést avagy megrendelést szeptember 30-ig kérem czímenre annál inkább is megküldeni, mert ezeknek számától függ a könyv sorsa. *Ér-Kávás* (Szilágyi., posta Helyben), 1901. szeptember hó. G. Diószeghy Mór, ev. ref. lelkész.

A Magyar Könyvtárnak most jelent meg szeptemberi sorozata, újabb érdekes és becses füzetekkel gyarapítva ezt a kiváló gyűjteményes vállalatot. A 246. szám a Bródy Sándor nagy érdeklődést keltett regényes színjátékát, a Hófehérké-t közli, abban az alakban, a melyben a Nemzeti Színház színpadán játszották nagy sikerrel. A 248. szám Heltai Jenőnek, ennek a rendkívül szellemes, kedves humoru írónak novella-gyűjteménye, *Gertie és egyéb elbeszélések* címmel, melynek gyöngye az *Imperial* tetején című kis dialog. A 249. szám Faludy Ferencz-nek, XVIII. századbeli irodalmunk e jelentékeny alakjának, összes verseit teszi hozzáférhetővé. Ehhez a füzethez Ferenczi Zoltán irt tartalmas bevezetést és jegyzeteket. Nagyon érdekes a sorozat Amerikai elbeszélések című füzete (247. szám), a mely Bret Harte, Mark Twain és Stockton egy-egy gyönyörű elbeszéléssel gazdagítja a gyűjteményt. Szappanos Aladár szép fordításában. A 251. szám Kipling Dsungel Könyvének III. sorozata, képekkel, Mikes Lajos jeles fordításában. A füzetekben lévő két remek állatmese talán a legszebb terméke Kipling fantáziájának. Végül a 250. szám a Magyar Könyvtár magyarizatos képes Petőfi-kiadását folytatja, *Barátság és szerelem I.* címmel. A Magyar Könyvtár teljes jegyzéke minden könyvkereskedésben ingyen kapható. Egyes számok, valamint az eddig megjelent számok egyszerre részletfizetésre megrendelhetők Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) könyvkereskedésében, Budapest, VI. ker., Andrássy-ut 21.

Egy igaz pap emlékezete.

(Medgyes Lajosról.)

(Folytatás.)

S Medgyes nemcsak beszélt; hitt és hite, meggyőződése szerint élt, cselekedett. Utóbbi időben divattossá kezd lenni az altruizmussal való kacérkodás. Altruistikusabb lelkű és életű embert alig lehet képzelni Medgyes Lajosnál.

E mellett lelkének egyik főjellemonása a hazaszeretet. Olyan korban nevelkedett, fejlődött, mikor még nemcsak leírni nem merete, de nem is gondolta senki, hogy a hazaszeretet-maradiság, conservatív felfogás, mint a *hogyan nekem nemrég szememre vetették*. Már

mi csak ilyen maradiak leszünk! Medgyest is, a haladás, a szabad eszmék e kiváló *önfeláldozóan* küzdő bajnokát, a hazaszeretetet hatotta át minden izében. Költészetének javarészét, legbecsesebb elemét, hazafias költeményei alkotják. A szószeréken nem akart politizálni, de a hazaszeretet annyira lényegéhez tartozó, természetében gyökerező, hogy ezt sehol, semmi körülmények közt le nem vetkőzhette, el nem nyomhatta. Buzdítólag, lelkesítőleg szólt hangja, mint költőnek, papnak. A nagy idők mámoros napjaiban. A márciusi napok szívárványos tavaszában fölmagasztosulva hirdeti az emberiség örök jogainak diadalát. (1848. márc. 26.) Felszenteli a nemzeti őrsereg zászlóját. így fejezvé be magasan szárnyaló beszédét: „Éljen a felséges magyar nemzet! Éljen a szabadság, egyenlőség, testvériség és az ezeken alapult alkotmány! Éljen az unio! Éljen a törvényes magyar király s addig éljen, míg a honnak él! Magyarok Istene, áldd meg e hazát föltámadása reggelén örök fénynyel s dicsőséggel!” (1848. ápr. 25.) Lángolóan szónokol a szabadságért, bizonyosságul híván az apostol szavait: „Ti szabadságra hivatatok atyámfiai!” (Galat. II. 13.) A népfajok dühöngésekor vigasztalólag szól, hogy a mi ügyünk magának az istenségnek ügye s győzedelmünk fölül kétségbeesünk nem szabad.

Ez a vigasztalás különösen nemes hivatásul jutott az elnyomatás szomorú korszakában. Balzsamul hatottak a szívre szavai, ha dalolt, ha szónokolt, egész országnak nyújtva vigasztalást, keltvén hitet, bizodalmat. Legközvetlenebbül ki voltak pedig téve szava varázsának saját hívei. A templom mindig zsufolva volt, minden felekezeti hallgatóval s áhitattal csüngtek beszédén. A hatalom előtt gyanus lett ez a rajongás. Kémeket küldött a templomba. Egyszer a mint M. prédikált, a beáradó nap egy sugara éppen fejére tűzött, mintha Glóriába vonná. Ugyanakkor egy galamb, (a deési toronyban akkor is sok galamb tanyázott) a templomba tévedvén, vergődő röpködése közben Medgyes feje fölött kiterjesztett szárnyakkal egy pillanatra megállt. A népben csodás, babonás hatást keltett e jelenet. Medgyes természetesen nem tudott róla semmit. Elfogatták, hogy lázítja a népet beszédekkel, s komédiás-módra galambokkal. Fogságából majd megszabadult felesége sok járkálására, könyörgésére, meg azért, hogy a hatalom egy embere bizonyosságot tett mellette, hogy az izgalom napjaiban csitítólag bekítőleg hatott a lázongó népre. Szabadon bocsátották, de szószerékre nem volt szabad lépnie. Káplánt fogadtak melléje. Mikor aztán megszűnt a tilalom, gondolták, hogy most már meg van törve, nem prédikálja azt, a mi a lelkében él. De a mint először szószerékbe lépett, (1851. jul. 6.) ezt vette beszédéhez alapigéül: „Felkelvén pedig a főpap és mindazok, kik ő vele valának, bételének irigységgel. És megfogák az apostolokat és veték őket a közönséges tömlöcbe. De az Istennek angyala megnyitá a tömlöcnek ajtaját és kihozván őket, mondá: Menjetek el, és a templomban állván, hirdessétek a népnek az életnek minden beszédit.” (Csel. V. 17—20.) S beszélt a szabadságról, egyenlőségről, testvériségről. Máskor azt fejtegeti, hogy a népek testvériségét akadályozza a kifejlettebb népek önzése, egyesek hatalomvágya. De eljön az idő, mikor béke s örök boldogság költözik a földre s nagy nemzet a kisebb nemzettel, hatalmas a gyengével, testvéri kezet fog s lészen egy akol és egy pásztor. Vagy biztat, hogy béke lesz, a mely előmozdítja az egyes családok jólétét, a haza virágzását, az emberiség tökéletesedését.

Általában Medgyes beszédeit valami szívbeömlő

melegség, ma már ritkábban megcsendülő nemes pathos s a gondolatok ragyogása jellemzi.

Előadása is megkapó. Magas termetű, érdekes, halvány arcu barna ember, szelid kék szemekkel. Jókai mondja Czakóról, hogy az arca olyan volt, ha az ember ránézett, várta, hogy most szakad le agyáról egy gondolat. Ilyen volt valóban a Medgyes ihletett arca. Hangja nem erős, de szépen csengő, messze ható. Előadása egyszerű, nem volt benne semmi mesterkelt. Kevés, de jellemző gestust használt. Különbösen én hallottam egyszer egy híres s valóban kitünő egyházi szónokot, a ki palástját kissé, imára fogott kezére redőlve, egyetlen kézmozdulatot sem használt. Medgyes igaz szívből beszélt s az igaz érzés önkényt megtalál minden szükséges mozdulatot. Volt a tanuló szobájában egy fekete tére fényezett, tükrösajtaju szekrény. Fiatalabb korában ez előtt tanulta beszédeit, de csak azért, hogyha esetleg valami idétlenséget találna előadásában, leszokhassék róla nem a pózolás tanulta.

Szívhez szólók imádságai is, a magasztalás, háladás, könyörgés e költői zamatu kibuzgásai. De amint barátja volt a házi isteniszteletnek is, kivált az elnyomatás idejében, mikor ilyen helyeken szabadabban megnyilatkozott a szív oly nagy súlyt fektetett a magán ájtatoskodásra. Az ő, nők számára írt imádságos könyvei ma is a legjobbak. Nem akarok semmit elvenni Tompa *Olajágának* szépségeiből, de a mint már más helyütt is kifejeztem, ez nem tulajdonképpen imádságos könyv; becses, értékes könyv, de nem imádságos könyv. Jól tudom én, hogy a felbuzdult szív nem kér mástól szavakat, könyv nélkül is tud imádkozni. Ám azért tagadja-e valaki a magán áhítatosság számára írt imádságos könyvnek jótékony hatását?

Medgyes nem tudott énekelni, nem értett a zenéhez. De azért nemcsak gyönyörködött a templomi éneken és az orgonában, hanem igyekezett buzgón ápolni. Mindig édesen emlékezett vissza a korán elhalt költőnő, Malom Luiz, zongorajátékára s szeme megcsillant, ha róla beszélt. Maga mondja orgonaavatási beszédében, hogy az orgona a legfenségesebb hangszer, leginkább képes lelkünket Istenhez emelni. De hogy az orgona harmoniája felbuzdithasson, harmoniának kell lenni szívünkben is. Egy kántor (Albicsi Dániel) felett mondott halotti beszédében pedig így szól: „Az istenisztelet legszebb, legmegkapóbb része az ének és orgona. Nincs oly vad, oly elvetemült ember, kit egy templomi ének az orgona felséges kíséretében meg ne indítana. A nép hálahymnusza, az orgona magasztos zenéje mellett, mint legszebb áldozat emelkedik ég felé.”

Különös szeretettel végezte Medgyes mindannyiszor a confirmálást, hogy a zsenge gyermekszívekbe, e fogékony szívekbe hintse el a vallás magvait, mert belőlök fog alakulni itt e földön Isten országa. Ez a szeretet vezette arra is, hogy megírja a hitben megerősödött ifjak számára kedves kis könyvét: a Növendék ifjuság imakönyvét.

Épp így buzgalommal járt a rabokhoz, hogy, szívökben felkeltse a szunnyadó becsületérzést, munkakedvet s elvigye hozzájuk a vallás vigasztaló szózatát.

Ismerte, szerette hiveit. S a mily kedves, szívesen fogadott vendége volt az előkelő köröknek, épp oly jól, otthoniasan érezte magát az egyszerű munkásnép körében, mely tisztelettel ragaszkodott hozzá. Ott volt mellettök örömeikben, bánatukban. Ha ház épült felavatta, könyörögve, hogy legyen megszentelve a ház az egész család egyetértése által; igaz lelkü rokonok, barátok és

ismerősök szeretete, méltánylata és becsülete által; valóságos és hazafias erények gyakorlata által.

Ott volt a kiseded bölesőjénél, megkeresztelvé, hogy a keresztyén vallásban nevelkedjék fel; ettől fogja nyerni a világosságot, igazságot, szeretetet.

Esketi az ifju párokat, szólván az igaz szeretet erejéről.

Nagy buzgalommal eljár a haldoklókhöz. A kolera idején is e nagy családú ember soha egy percig sem habozott, nem békétlenkedett, zugalódott, teljesítette kötelességét, ha más elbujt, helyette is résen állt. Éjjel, nappal, a mikor hívták. Kapuja egész éjjel csukatlan volt, hogy könnyebben bejuthassanak.

Életében egyszer tért ki a kötelesség elől, azért is folyvást vádolta a lelkiismeret. Egy halálra ítéltet kellett volna az akasztófahez kísérni. De annyira erőt vett rajta az izgatottság, hogy elrejtőzött.

Sokszor fájdalmas kötelességet rótt rá a kedves halott elbucsúztatása. De halotti beszédei értékesek. Nem sablonos siratók, hanem mindmegannyi kis kép, kidomborodó jellemrajz. A hogy a bimbókorban lehullt virágot, a fiatal gyermekasszonyt, a munkás, jó házi nőt, a hü feleséget, az életrevaló özvegy asszonyt, vagy a kedves embert a jó honfit, emberbarátot és családapát, a hivatásának élő embert, a jeles mezei gazdát, stb. megrajzolja: az mind egyéniség is. Bár szépen tudja festeni az egyén mellett a hivatást is, melynek az illető élt. Így Majthényi András földbirtokos koporsójánál szépen fejtegeti, hogy a mezei gazdaság legszebb s legtisztelteméltóbb életpálya; megnemesíti a szívet s Istenhez emeli a lelket.

Mesterileg tudta a házastársakat békíteni. Sokszor elhallgattam, a mint egész nyugodtan, türelemmel hallgatta bőbeszédű panaszait. Aztán ő kezdett beszélni. Nagyon jól tudott a nyelvökön szólni. Mindig megbékülve távoztak.

Folyvást érdeklődött az egyház közügyei iránt. Számos ilyenszerű cikke jelent meg szétszórtan a lapokban, többnyire névtelenül. Még most sem láthatni világosan e téren való működését. Sokat és régen foglalkozott a pusztai templomok és körlelkészek, stb. kérdésével.

De belémelegedtem. Már is igen sokáig teszem próbára a t. közönség szíves türelmét. Pedig csak azt akartam mondani, hogy Medgyes Lajos templomban és templomon kívül, hivatástól áthatott, illetett pap volt, kinek példája buzditólag hathat az ifjabb nemzedékre.

Öreg korában, mikor már nem félhettek szava erejétől, energiájától, sok méltatlanság, háládatlanság, bánalom érte. De azért soha sem bánta meg, hogy pap lett, soha sem szünt meg szeretni embertársait, soha sem apadt el szívében a jóság forrása, soha sem esett kétségbe afelől, hogy a jó, az igaz előbb-utóbb diadalra jut, kiolthatatlan lánggal lobogott hite az emberiség és nemzete jobb jövőjében. Ha feltámadna s újra kezdené az életet, megint csak úgy élné át: a meggyőződésék, az igazság és becsület útján haladva, akárhová jutna is rajta s akármi kecségetné is, hogy letérjen róla.

(Vége.)

Versényi György.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Evangéliumi mozgalmak Ausztriában.** Több ízben rámutattunk már lapunkban arra a sajátságos tünetre, hogy míg nálunk Magyarországon a jezsuitismus és klerikalismus napról-napra nagyobb vérszemet kap s diadalmasan halad előre az ellenreformáció áldástalan ösvényén: addig más országokban világszerte hovatovább mind jobban háttérbe szorul s inog a föld lábai alatt. Ujabb bizonyága ennek az a statisztikai kimutatás, melyet az osztrák császári ágost. és helvét hitvallású evang. egyházi főhatóság augusztus 31-kén adott ki s a melyben az 1901-ik év első feléről az át- és kitérések számarányát illetőleg a következőkben számol be: áttértek az 1901-ik év első felében A) az ágostai ev. egyházba: 1. a **római katolikus egyházból** fi: 1308; nő: 950; 7 éven alóli gyermek: 561; összesen: 2819 személy 2. más egyházból összesen 129; **egészben tehát nyert az ágost. ev. egyház = 2948 személyt.** Ellenben ugyanazon idő alatt kilépett az ágostai ev. egyházból és pedig a róm. kath. egyház javára: 315 lélek; más egyházak javára: 15; összesen = 330 személy B) a református egyházba áttért 1. a **róm. katolikus egyházból** fi: 87; nő: 107; gyermek: 22; összesen = 216 lélek! 2. más egyházból: 30; összesen 246 személy. E szerint tehát az 1901-ik év első felében a két protestáns egyházba 3194 személy lépett át s ezek közül előbb 3035-en róm. katolikusok voltak. Minthogy azonban ugyanezen idő alatt kilépések a református egyházból is történtek és pedig a róm. katolikus egyház javára: 136; más egyházak javára: 34; összesen: 170; tehát a végleges mérleg így áll: **az 1901-ik év első felében Ausztriában a két protestáns egyházból kiléptek összesen 500-an. Ezek közül a róm. kath. egyház javára esik: 451 személy. Tiszta nyeresége ott a két protestáns egyháznak egy fél év alatt 2694 lélek és speciell a róm. kath. egyházhoz való viszonyban = 2584 lélek.** Erre írja aztán a magyarországi katolikus sajtó, hogy ez valóságos inquisitio a szent róm. kath. egyház ellen. Pedig dehogy is inquisitio! Nem a máglyák fénye ez az Ausztriában derengő világosság, hanem az általános felvilágosodás hajnala, mely után jönni fog a nap is s akkor majd itt nálunk Magyarországon is eltűnnek a sötétség éjmadarai s mint valami rossz álomra, úgy fogunk visszaemlékezni ezekre a mostani napokra, mikor még a pápista varjuk is gögösen kárognak s tornyaink, templomaink ereszei alá akarnak befészkelődni. A világosság iránya nagy idők óta nyugotról keletre tart, minket is nem sokára érinteni fog . . .!

— **Hogy kell az ördögöt elűzni?** Ezzel a fogas (?) kérdéssel hajdanában főleg az árja és a sémita népfajok foglalkoztak s míg amazok legjobb orvosság-nak azt tartották, ha jól megetetik és itatják a pokol-beli nagy hatalmasságot: addig a sémiták tudvalevőleg úgy védekeztek ellene, hogy tavasszal levágták a nyáj zsengejét s annak a vérével locsolták meg a házon, ólakon és istállókon az ajtó küszöbét és szemöldök fáját. Most a napokban azonban a freiburgi róm. katolikus érsek approbációjával egy könyv jelent meg a világ könyvpiacán s abból megtudjuk, hogy felesleges minden etetés, minden itatás; felesleges a nyáj zsengejének a levágása is, mert rájött a „tudomány“ (!), hogy a mint a szunyogot el lehet füstölteni egy kis „örmény gyökérrel“, : éppen úgy lehet pokolba visszakergetni az

ördögöt is azzal a bűzös s penetráns szagu anyaggal, melyet most Freiburgban találtak fel. El van ebben a könyvben mondva, hogy az ördögnek rendes lakóhelye ugyan a pokol, de ha csak teheti, fel-felszökik onnan, hogy emberi és állati testekbe bujjék bele s azokat holtra gyötörje. Most azonban már meg van az orvossága; venni kell belőle; biztosan hat; mert hiszen úgy kell az ördögöt nézni, mint bizonyos fajtájú bűdös férget; csak természetes hát, hogy az ellene való védekezés is az ismert féregirtási mód szerént történhetik! Mi azonban a mi magyar katolikus atyáinkfiainak mégis csak azt ajánljuk, hogy soh'se költsenek a freiburgi érsek ördögirtó kenőcsére, ha valaki közülök sehogy se tud megszabadulni az ördögtől, van arra egy olcsóbb orvosság is; egy sokat tapasztalt sárrétvidéki kalvinista paraszttól hallottuk valamikor: feküdjék ki a **zabtarlóra!** Ez is körülbelül annyit használ, mint a freiburgi róm. kath. érsek kenőcse! . . . Egyben pedig azoknak, a kik korunk mivelődéstörténetének a megírásával foglalkoznak, jó lesz feljegyezni, hogy ez a könyv a 20. század első évében jelent meg . . . Európában!

— **A szabad kőművesek.** Alig tud az ember katolikus lapot kezei közé venni, hogy abban a legerősebb kifakadásokkal ne találkoznék a szabad kőművesek ellen. Ezeket és a zsidókat tartják a katolikus irók a keresztyén társadalmi rend felforgatóinak s szörnyűséges képeket festenek felőlök azok a pápai bullák, melyek velök foglalkoznak. Most véletlenül egy németországi szabadkőműves írónak csak a napokban megjelent műve került a kezeink közé („Die Juden als Freimaurer. Zur Belehrung über die gegenwärtige Krisis des Mauerthums“ Leipzig, 3. Aufl. 1901.) s ebből azt látjuk, hogy a szabadkőművesség teljességgel nem áll az anarchia szolgálatában; éppen nem terjeszti az ateizmust sem, hanem azon van, hogy felépítse templomát annak az eszményi emberiségnek, melynek tagjait a testvériség láncai fűznék egy nagyszerű világszövetségbe. Alaptörvénye így hangzik: „egyetemes emberi szövetség a nemes humanitás ápolására, az egy érzésű, egy törekvésű emberek közötti barátság megalapítására, tekintet nélkül a hitvallásra, nemzetiségre, fajra, állásra, foglalkozásra. Olyan szövetség ez, mely az ellentéteket kibékíteni, egyesíteni akarja s a mely ennek következtében azon vallásra kötelez, melynek dogmájában minden emberek egyet értenek a jó, a becsületes és tisztességes emberek vallására.“ Ez egészen tisztességes cél, de a mint a kezünk alatt levő iratból látjuk, nehezen kivihető. A német szabadkőművesek között válságos harc dühöng, mely már nyílt szakadásra is vezetett. A berlini 3. ös porosz nagy páholy a hamburgi nagy páholylyal minden összeköttetést megszakított; de a bayruthi és a Majna mellett levő frankfurti nagy páholyok a hamburgi páholy pártjára állottak. Így hát a németországi szabadkőművesek két nagy táborra oszolva, ma elkeseredett harcot folytatnak egymás ellen. S e harcok azért nagyfontosságúak, mert nem muló pártkérdésekről van szó, hanem a harc két világnézetnek, a keresztyén és humanitarius világnézetnek a harca. A porosz nagy páholyok a keresztyén világnézet fundamentumán állanak; azért senkit sem vesznek fel a magok kebelébe, a ki meg nem keresztelkedett s valamelyik pozitív keresztyén felekezethez, vagy egyházhoz nem tartozik. De Hamburg és a vele tartó nagy páholyok ebben olyan vallásos intolerantiát látnak, mely a szabadkőművesség szellemével meg nem egyezik; a honnan ezek kapukat minden kereső előtt megnyitják, a ki ellen egyénileg kifogás nem lehet s nagy tö-

megekben veszik fel a zsidókat is. Innen van az, hogy a zsidó befolyás immár sok európai nagy páholyban irányadó. A kezünk atatt levő irat szerzője *J. G. Findel*, azonban azt mondja, hogy a harc láthatólag a zsidó párt győzelmével fog végződni s az a harc, mely a humanitás principiuma érdekében indult meg, ma már a zsidóság érdekeinek és hatalmi állásának a kérdésévé lett.

— **Az iskoláztatás Angliában.** Néha napján sok jót elszoktunk mondani a britt nemzetről s nem fukarkodunk soha, ha vele szemben elismerésről van szó. Pedig ott sem minden kifogástalanul megy ám. Pelda erre a többek között az a szomorú kép, a mit a tanfelügyelők az ottani iskoláztatásról nyújtanak. Egyik ezek közül ezt írja: „a falvakon levő s parasztokból álló iskolahatóságok tulajdonképpen semmit sem tesznek, hogy az iskolák látogatása biztosítottassék“. A másik azt mondja: „A tanköteles gyermekeknek csaknem negyedrésze hiányzik, ha az iskola nyitva van“. A harmadik így ír: „a szabálytalan iskolalátogatásnak egy példáját különös érdeklődéssel figyeltem meg. Egy fiu gyermek, a ki rendesen hiányzott, végre felhivatott, hogy egy meghatározott iskolát látogasson. De ennek a felhívásnak nem lett eredménye s néhány hónap mulva ez a még mindig iskolaköteles korban levő fiu éppen annál a városi tisztviselőnél találtatott szolgálatban, ki neki a felhívást kézbesítette. Utoljára aztán hallottam e gyermek felől, hogy lopásba keveredett s állását elvesztette“. A tudósítás, honnan ez adatokat veszszük, végre rámutat arra, hogy Anglia csaknem minden más országotól különbözik abban, hogy itt az iskolaköteleskor már a 12 ik esztendővel véget ér. Hatszázezer gyermek közül csak 50,000 van olyan, kik 14. és 15. éves korukban is iskolába járnak.

— **A fugyi-i ref. Egyház öröm-ünnepe.** Lélekemelő ünnepélyben volt részük a fugyi-i kevés számú de lelkes ref. egyháztagnak 1901. szept. hó 17-én, új lelkész lakuk közalapi-tökesegélyéből 5000 korona költséggel felépülvén az u. n. „házavatás“, 17-én tartott meg. Ugyanekkor a körözs-völgyi kör ott tartotta lelkészi értekezletét nt. Biró János örvendi lelkész elnöklete alatt. Hálaadó istenisztelet tartott d. e. 9 órakor a körözs-völgyi papság 7 tagja a fugyi-i presbyterium, a 2 állami iskolába járó összes ref. növendékek s a gyülekezet számos tagja jelenlétében; a 147. dicséret 3 verse eléneklése után Borsos István fugyi-i lelkész a szószékbelépvén könyeket fakasztó magasztos költői szárnyalású imát mondott. Lelkészi értekezlet után Borsos István fugyi-i lelkész házánál közebéd volt; melyen a körözs-völgyi papságon a fugyi-i presbyteriumon kívül részt vett Rigó Ferencz országgyűlési képviselő és a kisujfalui gör. lelkész is. Esperes nt. Szabó Károly ur távollétét, ki Debreczenben kápláni vizsgákon hivatalosan volt távol szívből fájlaltuk, sajnáltuk. Meglepetést okozott a második állami iskola céljaira átalakított bérház is, mely egy a lelkész használatában levő rözoga épületből diszesztanteremmé lett átalakítva. Borsos collega egyháza a fejlődés útjára lépett. Segitse is az isten nemes szándékában. Referens.

— **Vettük a következő levelet:** Mélyen tisztelt szerkesztő ur! A magaméval együtt többek előttem is hangoztatott kérésnek adok kifejezést. Mi itt a kálvinista Róma közel vidékén szeretnénk néha-néha hallani Debrecen nagyevü papjait s ha tudnánk ki mikor s hol végzi a vasárnapi isteniszteletet, többször tehetnénk eleget emez ohajunknak. Tisztelettel kérjük tehát nagy-tiszteletted sziveskedjék becses lapjában a debreceni vasárnapi isteniszteletek sorrendjét nyilvántartani s ez által bennünket vágyakozásunk betöltésében elősegíteni.* Többek nevében tisztelettel, H.-Szoboszló, október 3. Dr. Baltazár Dezső.

— **Kérelem! Az előfizetések megújítására, illetőleg a hátralékok beküldésére sürgősen kérjük tisztelt előfizetőinket.**

Szerkesztői üzenet.

K. L. Panyola; Dr. M. N. I. Mezőtúr. Beérkezett; legközelebbi számunkban fogom adni. Különösen a mi a mezőturi küldeményt illeti, hosszab az, semhogy a különfélek rovatában közölhetném. A „közéletünk“ rovatába illik be. Ezért maradt most le; mert ez a rovat a tudósítás vételekor már egészen be volt töltve. — **V. I. Rév.** Köszönöm; máskor is kérem. A jövő számban, — **L. G. Tépe.** Fel fogom használni. Másutt és más emberek is foglalkoznak már ezzel a kérdéssel; láthatja ön lapunkból is; annál jobb, mennél többen, mennél több oldalról vitatjuk meg a kérdést. A közvélemény csakis így domborodhat ki. — **G. L. Kisujszállás.** Leveled arra, hogy szóban forgó lap kívánságának eleget tehessenek, elkésve érkezett. A kéziratot már megsemmisítettem. Szívesen küldenék neki egy kefelenyomatot, de ezzel már célt nem érne; hiszen ma (mikor e sorokat írom) péntek; holnap lapom megjelenik, tehát arról, hogy együtt egyszerre hozzuk, immár szó sem lehet; sajnálom, de nem tehetek róla; előbb kellett volna írni.

Tartalom-jegyzék: Zsinat és iskola. Gulyás Lajos. — **Tárca:** Imre Sándor. Dr. Gulyás István. — **Javaslat.** Dr. Hajnal István. — **Közéletünk:** A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ évi vándorközgyűlése Miskolcon 1901. évi szeptember 19. és 20. napjain. Szerkesztő. — **A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyűlése.** Szabó József. — **Irodalom.** — **Egy igaz pap emlékezete.** Versényi György. — **Különfélek.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

* Megpróbáljuk; bár ez kissé nehéz, a mennyiben mi magunk is mindig csak a szombaton megjelenő helyi lapokból tudjuk meg a fungáló lelkész urak névsorát; holott lapunk olvasóira nézve csak akkor lesz érteime a szónokok nevei közlésének, ha már az előző héten közölhetjük. Szerk.

Pályásati hirdetés.

A szentesi evang. reform. egyház pályázatot hirdet halálozás által megüresedett egyik orgonista-kántori állásra.

A megválasztandó kántor évi fizetése előleges havi részletekben fizetendő 1200 azaz egyezerkétszáz korona, szabadlakás és a stóla-jövedelem öt illető felerésze. Az egyház hiveinek száma 16651.

Kötelessége: Minden második héten orgonista-kántori szolgálat a templomban; kántortársával fölváltva a halottak temetése s vegre az egyház által kijelölendő iskolában heti két órán a kotta-ismeret és énekek tanítása.

A pályázók kellően felszerelt kérvényeiket okt. 20-ig az egyház elnök lelkészi hivatalához tartoznak beküldeni. Az állást elnyerni óhajtók próba éneklésre és orgonálásra 1901. évi november 6-án reggel 8 órakor jelentkezhetnek az egyház tanácstermében. Utiköltségeiket önmaguk tartoznak viselni. A megválasztott kántor állását 1902. január 1-én köteles elfoglalni és a békésbányai evang. reform. egyházmegye nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja lesz.

Szentesen, 1901. szept. 16.

Balogh János
főgondnok.

Geröcs Lajos
ev. ref. lelkész.

Üzletem fentállása alatt 96 év. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,

Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)

Fentáll 1893. óta.

Teljesen e célra épített házamban készítek a mai kor legtükéletesebb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a czégem iránti bizalom, s igérem ezuttal is, hogy továbbra is ugy az árakban, mint a kivitelben egyházzal érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előjáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-orgonista és tanító urak szives pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Műtermemben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Érdelklődőket szivesen látok, terveikkel készséggel szolgállok.

Az 1901—1902. iskolai év kezdetén

minden gondot és fáradságot megtakarítanak a tisztelt szülők, ha kedveseinek ruha-szükségletét egyszerűen az előkelő, elismert jó hírnevű

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha

czégéhez fordulnak, a hol is a dusan felszerelt raktárán található mindenféle férfi-, fiu- és gyermek-ruházatok a legolcsóbban és a legfinomabb minőségben.

Személyes meggyőződésre kéri föl a t. ruhavásárló közönséget. — Tisztelettel

NEUMANN M. czég

Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.